Neapolis University

HEPHAESTUS Repository **http://hephaestus.nup.ac.cy**

Department of History, Politics and International Studies Master in History

2021-01

þÿ Ÿ ¹ ¼ µ Ä ± Á Á Å ¸ ¼ ¯ Ã µ ¹ Â Ä ¿ Å ™ É -
þÿ š ± À ¿ ´ ¯ Ã Ä Á ¹ ± Ã Ä · ½ À ± ¹ ´ µ ¯ ± º ±
þÿ À µ Á ¯ ¿ ´ ¿ Ä · Â ´ ¹ ± º Å ² - Á ½ · Ã ® Â Ä
þÿ (1 8 2 8 - 1 8 3 1) º ± ¹ ¿ ± ½ Ä ¯ º Ä Å À ¿
þÿ ¤ Í À ¿ Ä · Â µ À ¿ Ç ® Â

þÿ ¤ Ã µ Á µ ¼ - ³ º » · Â , § Á Å Ã Ì Ã Ä ¿ ¼ ¿ Â .

þÿ Á Ì ³ Á ± ¼ ¼ ± ™ Ã Ä ¿ Á ¯ ± Â , £ Ç ¿ » ® • À ¹ Ã Ä · ¼ Î ½ ¥ ³ µ ¯ ± Â , ± ½ µ À ¹ Ã Ä ® ¼ ¹ ¿ • µ ¬ À ¿ »

http://hdl.handle.net/11728/11800

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΟΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΤΟΥ (1828-1831) ΚΑΙ Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ»

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Π. ΤΣΕΡΕΜΕΓΚΛΗΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2021

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΟΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΤΟΥ (1828-1831) ΚΑΙ Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ»

Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στη Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Π. ΤΣΕΡΕΜΕΓΚΛΗΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2021

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Χρυσόστομος Π. Τσερεμέγκλης, 2021.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

ΣΕΛΙΔΑ ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑΣ

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή: Χρυσόστομος Π. Τσερεμέγκλης

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: «Οι μεταρρυθμίσεις του Ιωάννη Καποδίστρια στην παιδεία κατά την περίοδο της διακυβέρνησής του (1828-1831) και ο αντίκτυπος στον Τύπο της εποχής»

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις 17 Μαρτίου 2021 από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις): Κυριάκος Ιακωβίδης, Λέκτορας

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Αντώνης Κλάψης, Επίκουρος Καθηγητής

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Κατερίνα Παπαζαχαρία, Λέκτορας

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο Χρυσόστομος Τσερεμέγκλης, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Οι μεταρρυθμίσεις του Ιωάννη Καποδίστρια στην παιδεία κατά την περίοδο της διακυβέρνησής του (1828-1831) και ο αντίκτυπος στον Τύπο της εποχής», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο Δηλών

Χρυσόστομος Π. Τσερεμέγκλης

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η επιστήμη της Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας και ειδικότερα της Ιστορίας της Εκπαίδευσης αποτελεί αδιαμφισβήτητα ένα όχι μόνο ερευνητικό σταυροδρόμι, αλλά και μια πνευματική ενασχόληση που συνδυάζει την περιπετειώδη αναζήτηση και τη σύνθεση ιστορίας και εκπαίδευσης. Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως θεματικό άξονα τις πολιτικές μεταρρυθμίσεις και τη γενικότερη εκπαιδευτική πολιτική του Ιωάννη Καποδίστρια κατά τη βραχύβια διακυβέρνησή του στην Ελλάδα. Στην εργασία αυτή η προσοχή στρέφεται κυρίως στην παρουσίαση της κατάστασης της εκπαίδευσης και πιο συγκεκριμένα των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της Ελλάδας και των εκπαιδευτικών αρχών εκείνης της περιόδου και γίνονται συγκεκριμένες αναφορές στην περιοχή της Πάτρας, η οποία αποτέλεσε και εκείνη κομμάτι των περιφερειών με τις οποίες ασχολήθηκε ο Κυβερνήτης Ι. Καποδίστριας και έχει ιδιαίτερη αξία για μένα.

Ο δρόμος για την υλοποίηση των εκπαιδευτικών αυτών προγραμμάτων του Ι. Καποδίστρια και του γενικότερου μεταρρυθμιστικού του έργου δεν ήταν εύκολος, αλλά επίπονος και διαρκής. Η ιδιαίτερη ενασχόληση του πρώτου κυβερνήτη της Ελλάδας με την παιδεία και την εκπαίδευση από τα πρώτα κιόλας χρόνια της πολιτικής του καριέρας, έμελλε να προσδιορίσει τη μετέπειτα δραστηριότητά του πάνω στα εκπαιδευτικά ζητήματα της χώρας, η οποία μόλις άρχιζε να ξεπερνά τις πληγές του πολέμου και της Επανάστασης.

Ένα άλλο, επίσης, στοιχείο το οποίο διερευνάται σε αυτή την εργασία είναι και ο αντίκτυπος των μεταρρυθμιστικών αυτών κινήσεων στον Τύπο της εποχής ο οποίος δεν περιοριζόταν μόνο σε φιλικά διακείμενες εφημερίδες αλλά και σε φανερά αντικαποδιστριακές, οι οποίες, όπως ήταν φυσικό, υπέπιπταν σε αντιφάσεις σε σχέση με τις πρώτες και πολλές φορές παρουσίαζαν μια εντελώς διαφορετική όψη της πραγματικότητας όσον αφορά στη διακυβέρνηση του Ι. Καποδίστρια.

Για τη συγγραφή αυτής της Μεταπτυχιακής Διατριβής οφείλω πολλά στη μητέρα μου, καθώς μου παρείχε ηθική υποστήριξη και με παρότρυνε παρά τις αντικειμενικές δυσκολίες να συνεχίσω το έργο μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ …….....1

ABSTRACT …….……3

ΕΙΣΑΓΩΓΗ …….....5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΓΕΝΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ …….8

1.1. Ίδρυση δημοσίων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ……...8

1.1.1. Το Ορφανοτροφείον της Αίγινας ……10

1.1.2. Πρότυπον Σχολείον ……12

1.1.3. Κεντρικόν Σχολείον ……...13

1.1.4. Εκκλησιαστικόν Σχολείον του Πόρου ……16

1.1.5. Γεωργικόν Σχολείον ή Πρότυπη Αγροτική Σχολή Τίρυνθας …….17

1.1.6. Κεντρικόν Πολεμικόν Σχολείον ή Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων ……...18

1.1.7. Σχολεία εξωτερικού ……18

1.1.8. Σχολεία θηλέων …….....19

1.2. Αλληλοδιδακτική ή Λαγκαστριανή μέθοδος ……..20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΕΠΙ Ι. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ …….....22

2.1. Χριστιανισμός και ελληνική παιδεία ……..22

2.2. Περιεχόμενο και γλώσσα εκπαίδευσης ……..24

2.3. Διάφορα εκπαιδευτικά ζητήματα ……...25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΧΑΪΑ (ΠΑΤΡΑ) ΕΠΙ Ι. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ (1828-1831) ……...28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Ο ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ …….……32

4.1. Φιλοκυβερνητικός τύπος …….…….....33

4.2. Μη φιλοκυβερνητικός τύπος ……..36

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ……..…….41

ΕΠΙΛΟΓΟΣ ……43

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ……44

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με την παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρείται μια ενδελεχής προσέγγιση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων του Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια κατά την περίοδο της κυβερνητικής του δραστηριότητας στην Ελλάδα και παράλληλα επιχειρείται μια σύνδεση με τον ευρύτερο απόηχο που είχαν αυτές οι πολιτικές κινήσεις στον Τύπο της εποχής. Είναι σαφές ότι το μεταρρυθμιστικό έργο του Ι. Καποδίστρια είναι τεράστιο, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες που βρήκε όταν κατέφτασε στην επαναστατημένη Ελλάδα, καθώς όχι μόνο τα μέσα ήταν πενιχρά αλλά και οι κοινωνικές συνθήκες ήταν εξαιρετικά ιδιόμορφες. Η ίδια η νοοτροπία του πρώην υπουργού του τσάρου της Ρωσίας ερχόταν πολλές φορές σε αντίθεση με τη νοοτροπία της ελληνικής κοινωνίας, γι' αυτό και ο Ι. Καποδίστριας εκτός από αρκετούς υποστηρικτές είχε αποκτήσει και πολλούς πολιτικούς αντιπάλους. Κάτι όμως που μπορούμε να ισχυριστούμε με ασφάλεια είναι ότι στον τομέα της εκπαίδευσης εκπόνησε ένα πολύ μεγάλο έργο και επένδυσε στη δημιουργία και τον εκσυγχρονισμό των εκπαιδευτικών θεσμών και στην καλλιέργεια μιας όσο το δυνατόν πιο ποιοτικής εκπαίδευσης. Δεν ήταν, λοιπόν, μόνο η ανέγερση πολλών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων αυτό που πέτυχε ο Ι. Καποδίστριας. Η βάση και η σημασία που έδινε στην καταλληλότητα και στην καλλιέργεια των δασκάλων αλλά και η προσπάθειά του να συνδυάσει στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα θεσμούς, οι οποίοι προϋπήρχαν στην ελληνική κοινωνία, μη θέλοντας να διαταράξει την ήδη υπάρχουσα κατάσταση, είναι στοιχεία αξιοπρόσεκτα.

Η πληθώρα εκπαιδευτικών ιδρυμάτων δημοσίου χαρακτήρα από το *Ορφανοτροφείον* της Αίγινας μέχρι τοπικά αλληλοδιδακτικά σχολεία σε χωριά και κωμοπόλεις, ακόμα και αν αυτά είχαν ελλείψεις και πολλές φορές συντηρούνταν και από το ιδιωτικό κεφάλαιο, αποτελεί επιτυχία για ένα κράτος νεοσύστατο και για πολλά χρόνια υποδουλωμένο. Το πρόγραμμα σπουδών βασισμένο στην αρχαία ελληνική γραμματεία, τα χριστιανικά ιδεώδη και τις ευρωπαϊκές ιδέες παρείχε μια στοιχειώδη μόρφωση, η οποία ήταν απαραίτητη για τη νεολαία του κράτους αφού μέχρι την έλευση του Κυβερνήτη εξέλειπε πλήρως. Η προσπάθεια, επίσης, του Ι. Καποδίστρια να ορίσει ένα συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο, το οποίο θα απευθυνόταν σε όλη την ελληνική

επικράτεια είναι ένα εξίσου σημαντικό στοιχείο. Το ιδιαίτερο βάρος που δόθηκε στον τρόπο λειτουργίας των σχολείων, στα βραβεία που δίνονταν στους άριστους μαθητές και γενικότερα στην πορεία των μεγάλων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων φαίνεται από το γεγονός ότι ο ίδιος ο Ι. Καποδίστριας επισκεπτόταν και επιτηρούσε τα ιδρύματα αυτά και δεν ήταν λίγες οι φορές όπου ο ίδιος παρενέβαινε και στο εκπαιδευτικό έργο. Ο Κυβερνήτης, λοιπόν, συναισθανόμενος την τεράστια αξία της εκπαίδευσης, κάτι που πολλές φορές τον οδηγούσε να επιδεικνύει έναν υπερβάλλοντα ζήλο, επέβαλε στα αλληλοδιδακτικά σχολεία της χώρας αυστηρά προγράμματα ακόμη και την περίοδο των διακοπών, των αργιών και των εορτών. Ενδεχομένως για κάποιους να είναι ένα αρνητικό στοιχείο, για εκείνον όμως σήμαινε πολλά, καθώς κάθε λεπτό της εκπαιδευτικής διαδικασίας ήταν σημαντικό.

Επιπροσθέτως, ιδιαίτερα σημαντική είναι η εκπαιδευτική δραστηριότητα στην περιοχή της Αχαΐας και συγκεκριμένα στην πόλη της Πάτρας, καθώς έχουμε την ανέγερση του πρώτου αλληλοδιδακτικού σχολείου αρρένων, το οποίο αποτελεί και το πρώτο επίσημο δημόσιο σχολείο της Πάτρας. Ο Κυβερνήτης είχε φροντίσει να τοποθετήσει στις θέσεις των θεσμικών οργάνων δικούς του ανθρώπους, αλλά και ανθρώπους της αντιπολίτευσης. Όμως, δεν ήταν σπάνιο το φαινόμενο που ο τοπικός χαρακτήρας κάποιων περιοχών ξεπερνούσε το εκπαιδευτικό θεσμικό πλαίσιο που είχε θέσει. Έτσι, μέσα σε αυτό το κλίμα της ανάπτυξης, αλλά και των διαφωνιών, πολλές ήταν και οι φωνές που στηλίτευαν και αντιτάχθηκαν στο έργο του αλλά και στον τρόπο διακυβέρνησής του. Αυτές οι φωνές εκφράζονταν μέσω κάποιων εφημερίδων, οι οποίες παρά την λογοκρισία που είχαν δεχθεί, συνέχιζαν να κυκλοφορούν και να διασπείρουν αντικαποδιστριακές ιδεολογίες. Δεν είναι υπερβολικό, τέλος, να ισχυριστούμε ότι το αρνητικό κλίμα που καλλιεργήθηκε γύρω από το πρόσωπο του Ι. Καποδίστρια οδήγησε και στη δολοφονία του τον Σεπτέμβριο του 1831.

Λέξεις κλειδιά: Ιωάννης Καποδίστριας, εκπαίδευση, παιδεία, εκπαιδευτικά ιδρύματα, αλληλοδιδακτικά σχολεία, μεταρρυθμίσεις, αντιπολίτευση, εφημερίδες

ABSTRACT

This diplomatic work is attempting to take a thorough approach to Ioannis Kapodistrias educational reforms during the period of his political activity in Greece as a governor and at the same time to establish a link with the broader aftermath of these political movements in the press of the time. It is clear that I. Kapodistrias reform work is huge, taking into account the particular circumstances he found when he arrived in the rebel Greece, as not only the media were meager but the social conditions were extremely peculiar as well. The very mindset of Russia's former tsar was often opposed to the state of Greek society, so I. Kapodistrias, despite the fact that he had several supporters, he had many political opponents too. One thing we can safely say is that in the field of education he has done a very great job and has invested in the creation and modernization of educational institutions and in the cultivation of the highest possible educational quality. So, it was not just the foundation of many educational institutions that I. Kapodistrias achieved. The priority that he attached to teachers' suitability and education and its attempt to combine in the Greek education institutions, which already existed in Greek society and which did not wish to disturb the existing situation, are worthwhile.

The abundance of public-sector educational institutions from the Orphanage of Aegina to local inter-disciplinary schools in villages and towns, even if they were short-lived and often maintained by private capital, is a success for a state which was newly established and enslaved for many years. The curriculum based on the ancient Greek Literature, Christian Orthodox ideals and European ideas provided a basic education which was necessary for the youth of the state since before the arrival of the Governor that was completely extincted. I. Kapodistrias attempt to define a specific educational framework, which would be addressed throughout Greece is also an important element. The particular emphasis given to the way schools operate, to the awards given to good students and more generally to the course of the major educational institutions, can be seen from the fact that I. Kapodistrias himself visited and supervised these schools and was not few times that he were involved in the educational process. Thus, the governor, conscious of the immense value of education, which often led him to demonstrate an overzealous commitment, imposed on the country's interdisciplinary schools rigorous

programs even during holidays and rest days. Perhaps, for some people this strict way of governing might was a negative characteristic but for him it meant a lot, because every minute of the education process was precious.

In addition, educational activity in the region of Achaia, and in particular in the city of Patras, is particularly important, as we have the construction of the first male interactive school, which is the first official public school in Patras. The governor had also placed people he trusted in many positions in the local authorities but that did not mean that there were not people with opposite ideology in those positions of the institutions. However, it was not uncommon that the local authorities of some regions went beyond the educational institutional framework. Therefore, in this climate of growth and disagreement, many voices were both provoking and opposed to his work and the way he commanded. These voices were expressed through some newspapers, which despite the censorship they had received, continued to circulate and spread anti-kapodistrian ideologies. Finally, it is not excessive to say that the negative climate that has been created around the face of I. Kapodistrias has led to his murder in September 1831.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να παρουσιάσει αφενός τις μεταρρυθμιστικές κινήσεις του πρώτου κυβερνήτη της Ελλάδας Ιωάννη Καποδίστρια, κατά τη διάρκεια της ολιγοετούς διακυβέρνησής του (1828-1931), στην ελληνική επικράτεια αλλά και στην ευρύτερη περιοχή της Αχαΐας και αφετέρου τις αντιδράσεις που προκάλεσαν αυτές οι μεταρρυθμίσεις στον Τύπο της εποχής. Η σημασία του πονήματος αυτού είναι μεγάλη, καθώς ο Ι. Καποδίστριας είναι εκείνος που οργάνωσε και θεμελίωσε την παιδεία και την εκπαίδευση στην απελευθερωμένη Ελλάδα συναντώντας σωρεία εμποδίων κατά τη διάρκεια αυτού του έργου, μένοντας όμως καθόλα πιστός στη διατύπωσή του μόλις το 1819 ότι *«ἡ προοδευτική βελτίωση τοῦ εἴδους μας μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο μέσῳ ἑνός ἐκτεταμένου καί ἐνισχυμένου ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος»*[1].

Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε ότι προάγγελος όλων των μεταρρυθμιστικών κινήσεων του Ι. Καποδίστρια στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ήταν οι μεταρρυθμίσεις που είχε ήδη πραγματοποιήσει ως Επιθεωρητής των Σχολείων στην *Ιόνιο Πολιτεία* αρκετά χρόνια νωρίτερα, κατά τα έτη 1802-1807. Με την ιδιότητα, λοιπόν, του Επιθεωρητή είχε καταφέρει να κατοχυρώσει την οριστική χρήση της ελληνικής γλώσσας ως επίσημης γλώσσας στα νησιά του Ιονίου και να ιδρύσει σχολεία, αλλά και να βελτιώσει το πρόγραμμα σπουδών με τη βοήθεια του λόγιου Ανδρέα Ιδρωμένου και του επαναστάτη εθνικιστή Χριστόφορου Περραιβού[2]. Στις υπόλοιπες βαρυσήμαντες ενέργειές του κατάφερε να πείσει τη Γερουσία να καταστήσει τους πόρους των μοναστηριών διαθέσιμους για την ίδρυση σχολείων, δημοτικών και μέσης εκπαίδευσης. Επιπλέον, εξέφρασε το αίτημα να πραγματοποιείται η έκδοση της Κατήχησης και ανέθεσε στον Ανδρέα Μουστοξύδη να συγγράψει την ιστορία των Επτανήσων, ενώ στα σχέδιά του ήταν ακόμη και η ίδρυση Πανεπιστημίου στο νησί της Ιθάκης. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της συμβολής στην εκπαίδευση του Ι. Καποδίστρια στην *Ιόνιο Πολιτεία* ήταν η επί της προεδρίας του βράβευση, τον Νοέμβριο του 1806, του πιο σύγχρονου σχολείου της Κέρκυρας. Στη λεγόμενη αυτή

---

[1]Chris Woodhouse, *Καποδίστριας Ο θεμελιωτής της Ανεξαρτησίας της Ελλάδας,* (μτφρ.) Μ. Αργυροπούλου, Μίνωας, Αθήνα 2020, σ. 601
[2] Στο ίδιο, σ. 68-69

Σχολή της Δημοκρατίας, όπου ήταν διευθυντής, το ωρολόγιο πρόγραμμα του έτους 1807 ήταν ασύγκριτο, καθώς περιελάμβανε τη διδασκαλία ελληνικής γλώσσας, φιλολογίας, φιλοσοφίας, λογικής και μεταφυσικής επιστήμης, αριθμητικής ανάλυσης και γεωμετρίας[3]. Όμως το βάρος των πολεμικών συγκρούσεων που ακολούθησε δεν επέτρεψε στον Ι. Καποδίστρια να παραμείνει στο πόστο του, καθώς έπρεπε να αναλάβει στρατιωτικά καθήκοντα. Επομένως, τα θεμέλια για μια μεγάλη ανανεωτική εκπαιδευτική μεταρρυθμιστική κίνηση είχαν ήδη τεθεί και ο μετέπειτα κυβερνήτης της Ελλάδας είχε αποκτήσει ήδη την τεχνογνωσία, τις κατάλληλες πρακτικές και το όραμα από τη θητεία του στην *Ιόνιο Πολιτεία*, ώστε να μπορεί να διαχειριστεί τέτοια ζητήματα εκπαιδευτικής φύσεως και να δώσει το κατάλληλο βάρος σε αυτά. Χαρακτηριστικό, τέλος, παράδειγμα της αναγνώρισης των ικανοτήτων του μετέπειτα κυβερνήτη της Ελλάδας είναι το ψήφισμα της Γερουσίας της *Ιονίου Πολιτείας* το οποίο αναφέρει: *«25 Σεπτεμβρίου 1805, Ἡ Ὑπηρεσία ἐπί τῶν Ἐσωτερικῶν ἀνέγνωσε τήν πλήρη θέρμης ἀναφοράν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῆς σχολῆς τῆς Τενέδου κόμητος Καποδιστρίου. Κεκτημένος ὑψηλῶν ἀρετῶν, πλήρης δημοσίας εὐθύνης καί ποθῶν να ἰδή ἱδρυομένην μίαν σχολήν, ἡ ὁποία θα προσφέρῃ ζωήν καί κίνησιν εἰς τήν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν, ἡ ὁποία εἶναι ἀντικείμενον τόσων ἐλπίδων, σπουδῆς καί μόχθων, ὁ Ἐπιθεωρητής εκθέτει τό διάγραμμα τῶν μέτρων τά ὁποία θεωρεῖ ἀπαραίτητα διά τήν λειτουργίαν αὐτῆς (τῆς σχολῆς) καί παρουσιάζει τά κύρια σημεία ἐπί τῶν ὁποίων προτίθεται να οργανώση τοῦτο τό ἵδρυμα»*[4].

Αρχικά, λοιπόν, στην εργασία αυτή θα γίνει λόγος για τις γενικότερες μεταρρυθμιστικές κινήσεις του και πιο συγκεκριμένα για τις πρώτες κινήσεις του στην εκπαίδευση, την οποία, όταν κατέφθασε στην Ελλάδα, βρήκε εξαθλιωμένη και σχεδόν αφανισμένη. Θα αναφερθούμε λοιπόν στα εκπαιδευτικά ιδρύματα-σχολεία που ίδρυσε, το αλληλοδιδακτικό ή Λαγκαστριανό σύστημα που εφήρμοσε σε όλη την ελληνική επικράτεια, στα καθήκοντα μαθητών-εκπαιδευτικών αλλά και στο πώς πραγματοποιείτο η εκπαίδευση των δασκάλων. Πιο εκτενής αναφορά, ακόμη, θα γίνει στα επιμέρους εκπαιδευτικά ιδρύματα, τα λεγόμενα *«παιδευτικά καταστήματα»*, τα οποία συστάθηκαν και λειτούργησαν τα χρόνια εκείνα.

---

[3]Γρηγόριος Δαφνής, *Ιωάννης Α. Καποδίστριας. Η γένεση του ελληνικού κράτους*, Ίκαρος, Αθήνα 1976, σ. 186

[4]Κωνσταντίνος Δαφνής (επιμ.), *Αρχείον Ιωάννου Καποδίστρια*, τμ. Α΄, έκδοση: Εταιρεία Κερκυραϊκών Σπουδών, Κέρκυρα 1976, σ. 262

Στη συνέχεια, θα παρουσιαστεί το γενικότερο πλαίσιο και υπόβαθρο, στο οποίο τοποθετήθηκε η εκπαίδευση και η γενικότερη καλλιέργεια των ελληνόπουλων και αφορά κυρίως στη σχέση της εκπαίδευσης με τα χριστιανικά ιδεώδη αλλά και την ελληνική αρχαιότητα. Σημαντικό, επίσης, στοιχείο αποτελεί και η γλώσσα της εκπαίδευσης.

Ακολούθως, στο επόμενο κεφάλαιο θα γίνει μια απόπειρα έκθεσης της κατάστασης στην εκπαίδευση στην ευρύτερη περιοχή της πόλης της Πάτρας, για την οποία ο Ι. Καποδίστριας έδειχνε ενδιαφέρον όπως μας μαρτυρά και μια από τις επιστολές του στον στρατηγό Σνάιντερ το 1829[5].

Στο τελευταίο κεφάλαιο θα γίνει λόγος για τη στάση που τήρησε ο Τύπος της εποχής απέναντι στις αλλαγές αυτές, ο οποίος περιελάμβανε φιλοκυβερνητικές εφημερίδες όπως η κρατική εφημερίδα *«Γενική Εφημερίς της Ελλάδος»*, η εφημερίδα *«Αιγιναία»*, η εφημερίδα *«Ανεξάρτητος»*, αλλά και μη φιλοκυβερνητικές εφημερίδες με πρωτεύουσα την εφημερίδα *«Ο Απόλλων»*, η οποία εκδιδόμενη από τον Αναστάσιο Πολυζωίδη δεν ήταν καθόλου θετικά διακείμενη απέναντι στον Κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια.

---

[5] Νικόλαος Τζανάκος, *Ιωάννης Καποδίστριας: Ο ιδρυτής της Νέας Πάτρας*, Το Δόντι, Πάτρα 2010, σ. 200

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΓΕΝΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ

1.1. Ίδρυση δημοσίων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων

Στο μεταρρυθμιστικό έργο του Ιωάννη Καποδίστρια υψίστης σημασίας ζήτημα είναι αυτό της παιδείας και της εκπαίδευσης, καθώς σύμφωνα με τη φιλοσοφία του η παιδεία αποτελούσε υψηλή αξία που θα λειτουργούσε ως μέσο πολιτικής ανάπτυξης, σχηματισμού κράτους και οργάνωσης του έθνους[6]. Είναι γνωστό πως, όταν ήρθε στην Ελλάδα ο Ι. Καποδίστριας, αντιμετώπισε μια θλιβερή κατάσταση, μια εξαθλιωμένη Ελλάδα και ένα εξαθλιωμένο εκπαιδευτικό σύστημα, πληροφορίες τις οποίες αντλούμε από επιστολή του προς τον Κοραή: *«Ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις δέν εἶναι δυνατόν να κατασκευασθῇ ὅσον ταχέως καί αἱ χρεῖαι ἀπαιτοῦσι καί ἡμεῖς τό ἐπιθυμοῦμεν. Διά τά σχολεῖα χρειάζονται οἰκήματα· ἐγώ δέ φθάσας ἐνταῦθα εὕρηκα μόνον καλύβας ὅπου ἐσκεπάζοντο πλῆθος οἰκογενειῶν πειναλέων»*[7]. Έτσι, έχοντας να αντιμετωπίσει αυτή τη δύσκολη κατάσταση, πρωταρχική του μέριμνα ήταν η ίδρυση δημοσίων σχολείων/εκπαιδευτηρίων, των λεγόμενων *«παιδευτικών καταστημάτων»*. Κατά τη διάρκεια της σύντομης διακυβέρνησής του πραγματοποιήθηκαν σημαντικές προσπάθειες για να συστηματοποιηθεί και να οργανωθεί η παιδεία και να υπάρξει ομοιόμορφος εκπαιδευτικός μηχανισμός [8].

Τα δημόσια σχολεία που ίδρυσε ήταν πολλά, τα σημαντικότερα από τα οποία είναι τα εξής: το *Ορφανοτροφείον* της Αίγινας, το *Πρότυπον Σχολείον*, το *Κεντρικόν Σχολείον*, το *Κεντρικόν Πολεμικόν Σχολείον* ή *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων* στο Ναύπλιο, το *Εκκλησιαστικόν Σχολείον* του Πόρου, η *Πρότυπη Αγροτική ή Γεωργική Σχολή* στην Τίρυνθα, η *Ειδική Εμπορική Σχολή* στη Σύρο, καθώς και σχολεία που ιδρύθηκαν στο εξωτερικό και στα οποία φοιτούσαν οι Έλληνες της διασποράς. Αξίζει να σημειωθεί ότι ανακαίνισε, επίσης, παλαιότερα εκπαιδευτικά ιδρύματα ή σχολεία όπως για

---

[6]Robert Cowen, Andreas M. Kazamias, *International Handbook of Comparative Education*, Springer, Netherlands, 2009, σ. 250

[7]John D. Pappas, *Περί Παιδείας Παρακαταθήκη Ιωάννου Καποδίστρια, Κείμενα Ι. Καποδίστρια 1806-1831 περί Ιδιογενούς Παιδαγωγίας των Ελλήνων*, Διαθέσιμο από https://www.academia.edu/36536290/The_Kapodistrian_Legacy_on_Education (δημοσιεύτηκε στις 7/5/2018), σ. 18

[8]Αννίτα Πρασσά, «Κατευθύνσεις και προοπτικές της εκπαιδευτικής πολιτικής του πρώτου Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια (1828-1831)» στο: Γ. Γεωργής (επιμ.), *Ο κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας Κριτικές προσεγγίσεις και επιβεβαιώσεις*, Καστανιώτης, Αθήνα 2015, σ. 200

παράδειγμα αυτό της *Μουσικής Σχολής*, που διηύθυνε ο μουσικοδιδάσκαλος Γεώργιος Λέσβιος και συντηρούσαν ο Μητροπολίτης Άρτας Πορφύριος, ο Μητροπολίτης Καρύστου Νεόφυτος και ο Νικόλαος Δραγούμης[9]. Ιδιαίτερη μνεία για τη λειτουργία εκπαιδευτηρίων στην Αχαΐα και πιο συγκεκριμένα στην Πάτρα θα γίνει σε άλλο κεφάλαιο παρακάτω.

Είναι βέβαιο ότι η παροχή της στοιχειώδους εκπαίδευσης, σύμφωνα με τον Ι. Καποδίστρια, είχε ως στόχο το γεφύρωμα της μεγάλης απόστασης μεταξύ των λαϊκών στρωμάτων και των λογίων μορφωμένων με κυρίαρχη επιδίωξη τη συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία και στο αγαθό της μόρφωσης και των χαμηλότερων λαϊκών στρωμάτων, στοιχείο το οποίο αποδεικνύει το φιλελεύθερο πνεύμα που χαρακτήριζε γενικότερα την εκπαιδευτική πολιτική του. Δεν είναι λίγες, επίσης, οι φορές που τα αλληλοδιδακτικά σχολεία ιδρύθηκαν με χρήματα και ιδιωτική πρωτοβουλία των κατοίκων διαφόρων περιοχών όπως η περίπτωση της Μεθώνης, η οποία παρόλο που είχε πληγεί σημαντικά από τις πολεμικές συρράξεις εντούτοις οι κάτοικοί της στερήθηκαν τα βασικά για να ιδρυθεί σχολείο, γεγονός που καταδεικνύει και την μεγάλη αξία της εκπαίδευσης. Χαρακτηριστικά στη *Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος* του 1829 διαβάζουμε: «…*Μολονότι δυστυχεῖς διά τάς παρελθούσας πολεμικάς περιστάσεις μολοντοῦτο θεωροῦντες ἀναγκαίαν οὐσιωδῶς τήν σύστασιν ἀλληλοδιδακτικοῦ, τουλάχιστον πρός τό παρόν, σχολείου καί στερούμενοι τῶν ἀναγκαίων πόρων, ἐφιλοτιμήθησαν να προσφέρωσιν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὑστερήματος τήν χρηματικήν συνδρομήν ἀναβαίνουσαν εἰς γρόσια σχεδόν χιλιάδας τέσσαρας· συγχρόνως διώρισαν ἐπιτροπήν ἥτις παραλαμβάνουσα τήν ἀνωτέρω χρηματικήν ποσότητα, θέλει φροντίσει ἀπό αὔριον να μετακαλέσῃ ἄξιον διδάσκαλον να ἑτοιμάσῃ συγχρόνως, ἀνάλογον διά σχολεῖον, οἰκίαν καί να προμηθεύσῃ τούς ἀλληλοδιδακτικούς καί γραφικούς πίνακας καί λοιπάς χρειαζομένας ὕλας…*»[10].

---

[9]Τρύφων Ευαγγελίδης, *Ιστορία του Ιωάννου Καποδιστρίου, Κυβερνήτου της Ελλάδος (1828-1831*), Ζανουδάκης, Αθήνα 1894, σ. 187

[10]Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, Αθήνα: εκ της Εθνικής Τυπογραφίας, 1829, σ. 45

1.1.1. Το Ορφανοτροφείον της Αίγινας

Το *Ορφανοτροφείον* της Αίγινας εγκαινιάστηκε επίσημα στις 6 Απριλίου 1829, ενώ η θεμελίωση του κτηρίου πραγματοποιήθηκε στις 8 Οκτωβρίου 1828 με δαπάνες Ελλήνων του εξωτερικού και Φιλελλήνων σε οικόπεδο, το οποίο είχε παραχωρηθεί από τη Δημογεροντία της Αίγινας[11] και τις εργασίες του οποίου επέβλεπε συνεχώς ο ίδιος ο Ι. Καποδίστριας. Πιο συγκεκριμένα τα χρήματα για την ανοικοδόμηση του μεγάλου αυτού οικοδομήματος συγκέντρωσε ο Ι. Καποδίστριας από την Τεργέστη, την Ανκόνα και τη Μελίτη από δωρεές ομογενών Ελλήνων[12].

Το οικοδόμημα περιελάμβανε και ναό και ήταν αρκετά μεγαλοπρεπές. Το *Ορφανοτροφείον* σύμφωνα με τον Τρύφωνα Ευαγγελίδη μπορούσε να φιλοξενήσει μέχρι και δύο χιλιάδες (2.000) ορφανά στις εγκαταστάσεις του. Έτσι, αρχικά ο Ι. Καποδίστριας κατάφερε να περισυλλέξει από διάφορα σημεία πεντακόσια (500) ορφανά που σχεδόν αλήτευαν και ζούσαν σε άθλιες συνθήκες ζωής. Στις αρχές Μαρτίου του 1829 εγκαταστάθηκαν τα πρώτα ορφανά παιδιά[13] του πολέμου, ενώ άλλα εξαγοράστηκαν στην Αλεξάνδρεια με χρήματα του Φιλέλληνα βασιλιά της Γαλλίας Καρόλου Ι΄ μετά από παρότρυνση του ίδιου του Ι. Καποδίστρια. Ο τρόπος που θα λειτουργούσε το *Ορφανοτροφείο* θεσπίστηκε με το Διάταγμα της 16ης Μαΐου 1829, σύμφωνα με το οποίο ορίστηκε ο κανονισμός λειτουργίας του και ο τρόπος που θα διορίζονταν η επιτροπή και οι δάσκαλοι. Ο έκτακτος επίτροπος των δυτικών Σποράδων Βίαρος Καποδίστριας, ο Γρηγόριος Κωνσταντάς και ο Λεόντιος Καμπάνης απάρτιζαν την επιτροπή που διοικούσε το ίδρυμα[14].

Το *Ορφανοτροφείον* ακόμα περιελάμβανε αλληλοδιδακτικά σχολεία, στα οποία διορίστηκε ως διευθυντής ο ιεροδιάκονος Νεόφυτος Νικητόπουλος ή Νικητόπλος και η φοίτηση ήταν δωρεάν[15]. Τα αλληλοδιδακτικά σχολεία στηρίχτηκαν στην *αλληλοδιδακτική μέθοδο* διδασκαλίας ή *Λαγκαστριανή* που εισήγαγε ο

---

[11]Ελένη Κούκκου, «Η Παιδεία από το 1828-1831», στο: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τμ. ΙΒ΄, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975, σ. 589
[12]Ευαγγελίδης, *ό.π.,* σ. 186
[13]Αθανάσιος Καραφύλλης, *Νεοελληνική εκπαίδευση-Δύο αιώνες μεταρρυθμιστικών προσπαθειών*, Κριτική, Αθήνα 2013, σ. 31
[14]Κούκκου, ό.π., σ. 590
[15]Καραφύλλης, *ό.π.*, σ. 33

Γ. Κλεόβουλος[16] στην ελληνική εκπαίδευση και για την οποία θα γίνει εκτενής λόγος σε επόμενο υποκεφάλαιο. Εκτός των αλληλοδιδακτικών σχολείων ιδρύθηκαν στο *Ορφανοτροφείο της Αίγινας* και σχολεία που προσέφεραν κλασικά θεωρητικά μαθήματα, αλλά υπήρχαν και πολλά χειροτεχνεία και πρακτικά εργαστήρια διαφόρων τεχνών για τους μαθητές οι οποίοι δεν ήταν τόσο ικανοί στα μαθήματα. Εξειδικευμένοι δάσκαλοι και τεχνίτες δίδασκαν στα διάφορα εργαστήρια τυπογραφίας και λιθογραφίας, λεπτουργικής, ωρολογοποιίας, υποδηματοποιίας, ραπτικής, τορνευτικής, ξυλουργικής σιδηρουργίας, οικοδομικής και βιβλιοδεσίας που υπήρχαν[17]. Για το *Πρότυπον Σχολείον,* που ιδρύθηκε και λειτούργησε στο *Ορφανοτροφείον,* θα γίνει λόγος παρακάτω.

Το *Ορφανοτροφείον* της Αίγινας πάντως στη μικρή διάρκεια της ζωής του κατάφερε να μορφώσει πολλά παιδιά και να τα διαπαιδαγωγήσει έτσι ώστε να διαθέτουν και θεωρητικές αλλά και πρακτικές γνώσεις, χρήσιμες για τη ζωή και την επιβίωση. Πηγές[18] αναφέρουν, επίσης, ότι οι συνθήκες πολλές φορές ήταν σκληρές και επικρατούσε αυταρχικότητα σε καθημερινή βάση, γεγονός που οδήγησε το 1831 σε εξέγερση των μαθητών. Εντούτοις, όπως μας πληροφορεί μια επιστολή του Κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια στον Βετάν[19] σε όλα τα σχολεία της Αίγινας το 1830 φοιτούσαν χίλιοι πεντακόσιοι (1.500) μαθητές, ενώ στα αλληλοδιδακτικά σχολεία της επαρχίας οχτώ χιλιάδες (8.000) μαθητές. Ένα απόσπασμα της επιστολής: *«Οἱ συρρεύσαντες εἰς Αἴγιναν μαθηταί ὑπερβαίνουσι, μετά τῶν τοῦ Ὀρφανοτροφείου, τούς χιλίους πεντακοσίους, καί ἡ ἐπίδοσις αὐτῶν, γενναία. Τά αὐτά τρέχουσι καί εἰς τάς ἐπαρχίας, ὧν ἑκάστη ἔχει ἕν ἤ δύω ἀλληλοδιδακτικά σχολεῖα, καί ἄρα μαθηταί οἱ ὅλοι συμποσούνται ὀκτακισχίλιοι. Ὅλα δε τά σχολεῖα ταύτα θέλουσι ῥυθμισθῇ ὅσον οὔπω κατά τήν μέθοδον τοῦ Κ. Σαραζίνου ὑπό διδασκάλων ὁρμωμένων ἐκ τοῦ Αἰγιναίου προσχολείου».*

---

[16] Ευαγγελίδης, *ό.π.*, σ. 189
[17] Κούκκου, *ό.π.*, σ. 589
[18] Καραφύλλης, *ό.π.*, σ. 32
[19] *Επιστολαί Ι. Α. Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος*, τμ. 4, Στεφανίτσης Π. Δ. (επιμ.), Αθήνησιν: Ἐκ τῆς Τυπογραφίας Γ. Χαρτοφύλακος, 1843, σ. 131

1.1.2. <u>Πρότυπον Σχολείον</u>

Τον Ιούνιο του 1829 μέσα στο *Ορφανοτροφείον* λειτούργησε το *Πρότυπον Σχολείον* με διευθυντή τον Νικητόπουλο, στο οποίο φοιτούσαν οι μαθητές που προορίζονταν να γίνουν δάσκαλοι των αλληλοδιδακτικών σχολείων και θεωρούνταν έτοιμοι γι' αυτό. Εκεί δίδαξαν ο Κωνσταντάς, ο Βενθύλος και ο Νικητόπουλος[20]. Μπορούσαν να φοιτούν μαθητές άνω των δεκαεννιά (19) ετών και το πρόγραμμα σπουδών περιελάμβανε τέσσερις (4) ξεχωριστές σειρές μαθημάτων τον χρόνο, χωρισμένο σε τρίμηνα για εκείνους που ήταν ήδη δάσκαλοι, οι λεγόμενοι μαθητοδιδάσκαλοι, οι οποίοι επιθυμούσαν να μετεκπαιδεύσουν μαθητές στη νέα αλληλοδιδακτική μέθοδο διδασκαλίας Σαραζίν. Όταν αποφοιτούσαν παραλάμβαναν πτυχίο ικανότητας[21]. Ο Κωνσταντάς, ο οποίος έδειξε μεγάλο ενδιαφέρον για τη λειτουργία και τους στόχους που έθετε το *Πρότυπον Σχολείον*, εισηγήθηκε την πραγματοποίηση μαθημάτων όπως Αρχαιολογία, Ιστορία της Παιδαγωγικής, Φιλοσοφία και εξάσκηση στην ανάγνωση των ελληνικών χειρογράφων, δηλαδή Παλαιογραφία[22].

Σε πολλές περιπτώσεις ο ίδιος ο Κυβερνήτης Ι. Καποδίστριας, μέσω της *Γενικής Εφημερίδος της Ελλάδος* απευθυνόμενος σε όλα τα αλληλοδιδακτικά σχολεία της χώρας, παρότρυνε τους δασκάλους να ξεχωρίζουν τους μαθητές που ήταν άριστοι στο επάγγελμα του δασκάλου, έτσι ώστε να προωθούνται στο *Πρότυπον Σχολείον* της Αίγινας για να μετεκπαιδεύονται. Επίσης, έδινε χρηματικά έπαθλα ως κίνητρα στους δασκάλους των ικανών αυτών μαθητών, ώστε να τους προωθούν και να τους αναδεικνύουν. Στη *Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος* του έτους 1829 διαβάζουμε χαρακτηριστικά: *«Να μᾶς σημειώσῃς ἐκείνους τῶν μαθητῶν σου, ὅσοι ἔδωκαν ἀδιακόπως προφανῆ δείγματα τῆς ἐμφύτου κλίσεως καί ἱκανότητος τῶν εἰς τό ἐπάγγελμα τοῦ διδασκάλου τόν ἀλληλοδιδακτικῶν σχολείων, καθότι ἔχομεν σκοπόν να τούς προσκαλέσωμεν διά να τελειοποιήθωσιν εἰς τό πρωτότυπον σχολεῖον τό ὁποῖον συσταίνομεν εἴς Αἴγιναν. Ἅμα λαβόντες τήν σημείωσιν ἐκ μέρους ὅλων τῶν διδασκάλων τῶν ἤδη καθεστώτων ἀλληλοδιδακτικῶν σχολείων θέλομεν προσδιορίσει τόν ἀριθμόν τῶν εἰς τῶν πρωτότυπον σχολεῖον εισαχθεισομένων μαθητῶν. Ἀλλά προτού να γεννοῦν παραδεκτοί, θέλουν ἐξετασθῇ ἀπό τήν ἐπί τούτῳ συστηθησομένην ἐπιτροπήν. Διά να*

---

[20] Κούκκου, *ό.π.*, σ. 589
[21] Καραφύλλης, *ό.π.*, σ. 33
[22] Κούκκου, *ό.π.*, σ. 589

ἀποζημιώσωμεν δε κατά τό δίκαιον τούς διδασκάλους διά τά ἔξοδα, ὅσα μέχρι τοῦδε ἔκαμον θέλοντας να διεγείρουν τῶν μαθητῶν τήν φιλοτιμίαν, προσφέρομεν εἰς αὐτούς δωρεάν ἀνά 300 γρόσια δι' ἕκαστον τῶν μαθητῶν, ὅσοι μέλλουν να γεννοῦν παραδεκτοί εἰς στο πρωτότυπον τοῦτο σχολεῖον»[23].

1.1.3. <u>Κεντρικόν Σχολείον</u>

Το *Κεντρικόν Σχολείον* ξεκίνησε τη λειτουργία του προσωρινά στο κτήριο που παλαιότερα συνεδρίαζε το *«Πανελλήνιον»* τον Ιανουάριο του 1830 και πιο συγκεκριμένα στις 8 Ιανουαρίου[24]. Η σύστασή του, όμως, είχε προαναγγελθεί από τις παραμονές Χριστουγέννων του 1829 στη *Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος* όπου ο Ν. Χρυσόγελος, ο Γραμματέας των *Επί των Εκκλησιαστικών και Δημόσιας Εκπαιδεύσεως*, καλούσε καταρτισμένους δασκάλους και μορφωμένους υπαλλήλους για να επανδρώσουν το νέο σχολείο της Αίγινας[25]. Σύμφωνα με στοιχεία της *Γενικής Εφημερίδος της Ελλάδος* του 1830 στις Πράξεις της Κυβερνήσεως υπ' αριθμόν 97 η κυβέρνηση εκφράζει την ανάγκη προετοιμασίας μελλοντικών δασκάλων των αλληλοδιδακτικών σχολείων «υπό το όμμα» της κυβέρνησης, οι οποίοι θα μπορούσαν να διευθύνουν τα σχολεία αυτά. Έτσι συστάθηκε *Κεντρικόν Σχολείον* στην Αίγινα για αυτούς που έχουν έφεση στο επάγγελμα του δασκάλου, για τα αλληλοδιδακτικά και για τα τυπικά σχολεία της ελληνικής επικράτειας. Στις αρχικές εξαγγελίες στη *Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος* οι προθέσεις της κυβέρνησης για το *Κεντρικόν Σχολείον* ήταν ξεκάθαρες, καθώς ανέφερε τα εξής[26]: *«Προθυμούμενοι να συστήσωμεν σχολεῖα τυπικά διά τήν τελειοτέραν τῶν ἀλληλοδιδασκομένων παίδων ἐκπαίδευσιν, κρίνοντες ἀναγκαῖον να προπαρασκευασθῶσιν οἱ μέλλοντες να ἐμπιστευθῶσιν τήν διεύθυνσιν αὐτῶν καί να στοχασθῶσιν ἐν αὐτῷ με τάς ἀναγκαίας γνώσεις καί οἱ διδάσκαλοι τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν σχολείων ὑπό τό ὄμμα τῆς Κυβερνήσεως, διά να ἔχῃ ἀπόδειξιν τῆς ἀπαιτουμένης ἱκανότητος καί τοῦ ἤθους αὐτῶν· Ψηφίζομεν. 1. Συστήνεται Σχολεῖον Κεντρικόν εἰς Αἴγιναν διά τούς μαθητιῶντας νέους καί κυριώτερον διά τούς ἔχοντας*

---

[23] Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, 1829, *ό.π.*, σ. 124
[24] Ιωάννης Κόκκωνας, *Οι μαθητές του Κεντρικού Σχολείου (1830-1834*), Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα 1997, σ. 22
[25] Κόκκωνας, 1997, *ό.π.*, σ. 13
[26] Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, Αθήνα: εκ της Εθνικής Τυπογραφίας, 1830, σ. 25

ἔφεσιν να ἀναδεχθῶσι τό διδασκαλικόν ἐπάγγελμα εἰς τά ἀλληλοδιδακτικά καί τυπικά τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας σχολεῖα». Αρκετοί μαθητές του Κεντρικού Σχολείου προέρχονταν από την Αίγινα, ενώ υπήρχαν και άλλοι οι οποίοι ήταν πάροικοι από τη Στερεά Ελλάδα και την Εύβοια, κάποιοι ήταν πρόσφυγες από άλλες περιοχές εκτός επικράτειας[27].

Υπεύθυνοι για τη διδασκαλία στο νέο αυτό ίδρυμα, όπως αποφάσισε ο Ι. Καποδίστριας και γνωστοποίησε με διάταγμα, ήταν ο Γ. Γεννάδιος και ο Ι. Βενθύλος, οι οποίοι εκτός από δάσκαλοι ήταν και συνδιευθυντές μαζί με τον Ανδρέα Μουστοξύδη, έφορο του σχολείου[28]. Αυτοί οι τρεις είχαν ως έργο να σχεδιάσουν το πρόγραμμα σπουδών, να βρουν και άλλους δασκάλους και υποδιδασκάλους για τη στελέχωση του σχολείου. Θεωρούσαν ότι οι μελλοντικοί συνάδελφοί τους θα έπρεπε να γνωρίζουν καλά τα Νέα Ελληνικά όπως και τα Αρχαία και, αν δεν ξέρουν Λατινικά, να μιλούν τουλάχιστον μια ξένη γλώσσα. Αρχικά λοιπόν τα μαθήματα που ορίστηκαν ήταν αυτά της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, της Γεωγραφίας, της Ελληνικής Ιστορίας, των στοιχείων της Μαθηματικής και της Γαλλικής Γλώσσας. Τα μαθήματα άλλαζαν κατά καιρούς και προστίθεντο καινούρια, μετά από σχεδιασμό των υπευθύνων. Εκτός, επίσης, από τους δασκάλους προσλαμβάνονταν και υποδιδάσκαλοι στο εν λόγω εκπαιδευτήριο, τα καθήκοντα των οποίων αλλά και ο διορισμός τους καθορίζονταν με άλλα διατάγματα. Οι τρεις αυτοί υπεύθυνοι πρότειναν, επίσης, τριετή φοίτηση, κατά τη διάρκεια της οποίας οι μαθητές θα είχαν τη δυνατότητα να διδαχθούν τα δεκαοχτώ συνολικά μαθήματα που ορίζονταν, δηλαδή Αρχαία Ελληνικά, Λατινικά, Ιστορία, Γεωγραφία, Μαθηματικά, Φυσική, Χημεία, Ιχνογραφία, Μουσική, Γυμναστική, Μυθολογία, Παλαιογραφία, Ρητορική, Ποιητική, Φιλοσοφία, Γερμανικά, Γαλλικά, Παιδαγωγικά και Διαιτητική[29]. Στις 22 Ιανουαρίου 1830 δημοσιεύθηκε στη *Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος* το ωρολόγιο πρόγραμμα του *Κεντρικού Σχολείου*, σύμφωνα με το οποίο οι δύο δάσκαλοι, και ένας ακόμη υποδιδάσκαλος, ο οποίος θα επιλεγόταν από τους ίδιους, θα παρέδιδαν τα πέντε βασικά μαθήματα που προαναφέρθηκαν από τη Δευτέρα έως την Παρασκευή, τις πρωινές ώρες από τις 8 μέχρι τις 12 και τις απογευματινές ώρες από τις 2 μέχρι τις 5. Τα μαθήματα ακόμη της Μουσικής και της Σκιαγραφίας θα μπορούσαν να τα διδαχθούν από τους ειδικούς δασκάλους του *Ορφανοτροφείου* όσοι μαθητές το

---

[27]Στο ίδιο, σ. 17
[28]Κούκκου, *ό.π.*, σ. 591
[29] Κόκκωνας, 1997, *ό.π.*, σ. 19

επιθυμούσαν και είχαν έφεση σε αυτά. Το Σάββατο, επίσης, πραγματοποιούνταν επαναλήψεις των μαθημάτων με την παρουσία των δασκάλων[30].

Πολλοί μαθητές φοιτούσαν στο *Κεντρικόν Σχολείον* και επιθυμούσαν να εγγραφούν όλο και περισσότεροι με χαρακτηριστική περίπτωση την ανάθεση του Ι. Καποδίστρια στον Κλεάνθη και στον Schaubert να ανοικοδομήσουν και άλλο κτήριο, το οποίο ανεγέρθη με δωρεά του Εϋνάρδου (Εϋνάρδιον) σε απλή δωρική αρχιτεκτονική[31]. Χαρακτηριστικά στις 31 Δεκεμβρίου 1830 το σχολείο αριθμούσε τριακόσιους πενήντα (350) μαθητές. Ο Ι. Καποδίστριας έδειχνε τόσο ενδιαφέρον για την εκπαίδευση που έκανε συχνές επισκέψεις στο *Κεντρικόν Σχολείον* και πολλές φορές έβλεπε και τα γραπτά των σπουδαστών για να παρακολουθεί την πρόοδό τους. Το εν λόγω σχολείο είχε μια δυναμική πορεία στα χρόνια που λειτούργησε. Οι δάσκαλοι κρίνονταν από τους επιτρόπους και είναι χαρακτηριστική η περίπτωση του Βενθύλου, ενός εκ των τριών βασικών δασκάλων, ο οποίος κατακρίθηκε από τους μαθητές του γιατί θεωρήθηκε ότι δεν ήταν αποδοτικός στη δουλειά του και συγκεκριμένα στη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών[32]. Οι εξετάσεις διεξάγονταν σε ένα αυστηρό κλίμα και οι υποψήφιοι δάσκαλοι όφειλαν να γνωρίζουν καλά γραμματική και να εξηγούν σε ικανοποιητικό βαθμό τον Αίσωπο, τον Ισοκράτη και τον Ξενοφώντα[33].

Σε γενικές γραμμές η δράση του σχολείου θεωρήθηκε επιτυχής και πολλοί μαθητές κατάφεραν φεύγοντας από τη σχολή να εξασφαλίσουν τον βιοπορισμό τους. Μετά την δολοφονία, όμως, του Ι. Καποδίστρια ακολούθησαν αναταραχές στο εσωτερικό του Εκπαιδευτηρίου με κλείσιμο και επαναλειτουργία υπό την επίβλεψη της αντιπολίτευσης. Πολλοί μαθητές εγκατέλειψαν τη σχολή, ενώ διορίζονται νέοι δάσκαλοι και ο χαρακτήρας και η δυναμικότητα του σχολείου άλλαξε άρδην χωρίς να προσφέρει πλέον κάτι στους σπουδαστές του. Τελικά, το έτος 1834[34] το σχολείο μεταφέρθηκε στην Αθήνα και μετασχηματίστηκε στο Α΄ Γυμνάσιο Αρρένων Αθηνών με γυμνασιάρχη τον Γεννάδιο.

---

[30] Στο ίδιο, σ. 25
[31] Κούκκου, *ό.π.*, σ. 591
[32] Κόκκωνας, 1997, *ό.π.*, σ. 29
[33] Καραφύλλης, *ό.π.*, σ. 33
[34] Κόκκωνας, 1997, *ό.π.*, σ. 43

1.1.4. Εκκλησιαστικόν Σχολείον του Πόρου

Το *Εκκλησιαστικόν Σχολείον* του Πόρου, που συστάθηκε τον Φεβρουάριο του 1830 και στεγαζόταν στη Μονή της Ζωοδόχου Πηγής, αποτελούσε ένα από τα σχολεία τα οποία συντηρούνταν αποκλειστικά από την πολιτεία. Οι σπουδαστές, οι οποίοι μπορούσαν να εισαχθούν στη σχολή από την ηλικία των δώδεκα (12) έως δεκαοχτώ (18) ετών, ήταν υπότροφοι, αλλά υπήρχε η δυνατότητα να γίνουν δεκτοί και άλλοι σπουδαστές μεγαλύτερης ηλικίας που είχαν έφεση στην ιερατική τέχνη με μια μικρή χρηματική επιβάρυνση[35]. Από τη σχολή αυτή αποφοιτούσαν οι μαθητές που ήθελαν να ακολουθήσουν το ιερατικό επάγγελμα. Η σχολή αυτή στο σύντομο χρόνο της ζωής της είχε δεκαπέντε (15) μαθητές και δύο (2) δασκάλους ώσπου τελικά διαλύθηκε[36].

Η μέριμνα της πολιτείας για το εκπαιδευτήριο αυτό φαίνεται από την αναφορά υπ' αριθμόν 411[37] στην οποία ο κυβερνήτης της Ελλάδας, συνυπογράφοντας με τον επί των Εκκλησιαστικών Γραμματέα Ν. Χρυσόγελο, απευθύνεται προς τη Γερουσία με τίτλο «*Περί ἐξευρέσεως πόρων γιά τή συντήρησῃ σχολείων καί ἰδιαίτερα γιά τήν ἐκκλησιαστική σχολή τῆς Μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς στόν Πόρο*». Η αναφορά αυτή αναφέρει μεταξύ άλλων τα εξής: «*Ὁ ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Γραμματεύς διετάχθη να καθυποβάλῃ εἰς τήν Κυβέρνησιν, τάς ὁποίας εσύναξε μέχρι τοῦδε πληροφορίας περί τῶν κατά τήν Ἐπικράτειαν ἱερῶν μοναστηρίων καί Διδακτικῶν Καταστημάτων κατά συνέπειαν τῆς πρός τούς Εκτ. Ἐπιτρόπους καί πρός Διοικητάς ἐγκυκλίου, ἐκδοθείσης περί τάς ἀρχάς τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου. Τάς πληροφορίας ταύτας θέλομεν σάς κοινοποιήσῃ ἐντός ὀλίγου καί τά ὁποία ἐλάβομεν μέτρα, διά να συνάξωμεν τάς διαφόρους κληροδοσίας ἀφιερωμένας εἰς σύστασιν καί βελτίωσιν τῶν ἐθνικῶν καταστημάτων τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ Γ' τοῦ αὐτοῦ Ψηφίσματος διαλαμβανομένων. Πρίν δε ἡ Γερουσία γνωρίσῃ ἐκ τούτων τήν σημερινήν κατάστασιν τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως καί σκεφθῇ περί τῶν σταθερῶν πόρων τοῦ Κράτους κατά τό άρθρ. Β' τοῦ διαληφθέντος Ψηφίσματος, τούς ὁποίους τό Ἔθνος ἔκρινεν ἀναγκαῖον να προμηθεύση εἰς τήν Κυβέρνησιν, διά να ἐνθαρρύνῃ τήν ἐθνικήν ἐκπαίδευσιν προσκαλεῖται να μας κοινοποιήσῃ τήν γνώμην τῆς περί τοῦ προκειμένου σχεδίου ψηφίσματος, τό ὁποῖον θέλει καθυποβάλει ὁ ἐπί τῶν Εκκλ. Γραμματεύς. Τό ἀντικείμενον τοῦ ψηφίσματος τούτου εἶναι*

---

[35] Κούκκου, *ό.π.*, σ. 591
[36] Ευαγγελίδης, *ό.π.*, σ. 187
[37] Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας 1821-1832, τμ. 21, Βουλή των Ελλήνων, Αθήνα 2008, σ. 23-24

ἡ ἀφιέρωσις τῶν ἐκ τοῦ ἐνοικίου προσόδων τῆς ἐν Πόρῳ Ἱεράς Μονῆς, αἱ ὁποῖαι θέλουν προσδιορισθῇ ἐξῃρημένως κατά τό πνεῦμα τοῦ διαληφθέντος ψηφίσματος, εἰς βελτίωσιν καί τοῦ ἰδίου καταστήματος καί σύστασιν Ἐκκλησιαστικοῦ Σχολείου, τό ὁποῖον θέλει αρχίσει τάς ἐργασίας του με τήν εἴσοδον τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Μολονότι αἱ εἰρημέναι πρόσοδοι δέν ἐξαρκοῦσι πρός τόν σκοπόν τόν ὁποῖον προέθετο ἡ Κυβέρνησις καί ὁ ὁποῖος ἐξηγεῖται εἰς τήν ὑπ' ἀρ. 243 ἐγκύκλιον, θέλουν χρησιμεύσει μολαταύτα εἰς τήν παροῦσαν ἀπορίαν τοῦ Ταμείου, εἴς ἐπισκευήν τοῦ τείχους καί τῶν οἰκημάτων, ἕως νά πορισθῶσιν ἀσφαλεστέρα μέσα. Ἡ Κυβέρνησις δέν ἀμφιβάλλει ὅτι θέλετε συμπράξει ὅσοι ἔξ ὑμῶν εἰς τήν ἐνέργεια τοῦ προτιθεμένου σχεδίου, προστιθέμενοι με τήν γνώμην τῆς Κυβερνήσεως».

Οι πρώτοι δάσκαλοι του *Εκκλησιαστικού Σχολείου* του Πόρου ήταν ο ιερομόναχος Βενέδικτος και ο αρχιμανδρίτης Προκόπιος Δενδρινός, ενώ ο ηγούμενος Νικηφόρος ανέλαβε τις οικονομικές υποθέσεις.

1.1.5. <u>Γεωργικόν Σχολείον ή Πρότυπη Αγροτική Σχολή Τίρυνθας</u>

Η *Πρότυπος Αγροτική Σχολή* στην Τίρυνθα ιδρύθηκε με οικονομική πρωτοβουλία του φιλέλληνα Εϋνάρδου. Όπως πληροφορούμαστε από τη *Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος*[38] *«Ἡ πατρική Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος βλέπουσα τήν λυπηράν κατάστασιν εἰς τήν ὁποίαν εὑρίσκεται ἡ σημερινή γεωργία τῆς πατρίδος, καί ἐκτιμοῦσα τάς ἐλπιζομένας ἀπό τήν καλυτέρευσιν τῆς ὠφελείας, απεφάσισε να συστήση πρότυπον ἀγροκήπιον (ferme modele), ὅπου θα διδάσκωνται διά θεωρίας ἐν ταὐτῷ καί πράξεως αἱ γνώσεις τῆς τελειοποιημένης καί καλῶς ἐννοουμένης σήμερον ἐν Εὐρώπη γεωπονίας, καθώς καί διάφοροι ἐξ αὐτῆς ἐξαρτώμενοι κλάδοι»*.

Ο Ι. Καποδίστριας, για τη θέση του διευθυντή του *Γεωργικού Σχολείου*, όρισε τον ειδικό επιστήμονα Γρ. Παλαιολόγο[39] τον οποίο κάλεσε από το Παρίσι. Ο Παλαιολόγος εκτός του ότι δίδασκε στη σχολή έφερε γενικότερα στον ελλαδικό χώρο τους τρόπους καλλιέργειας πολλών γεωργικών και αγροτικών προϊόντων και συνέβαλε στο να αναπτυχθεί η κτηνοτροφία. Η συγκεκριμένη σχολή χάριζε επίσης σε κάθε απόφοιτό

---

[38]Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, 1830, *ό.π.*, σ. 38
[39] Στο ίδιο, σ. 39

της, με έξοδα και πάλι του Εϋνάρδου, τα απαραίτητα εργαλεία και σύνεργα, ώστε να καταφέρει να ξεκινήσει την εργασία του πάνω στην αγροτική τέχνη[40].

1.1.6. Κεντρικόν Πολεμικόν Σχολείον ή Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων

Η *Στρατιωτική Κεντρική Σχολή* ιδρύθηκε από τον Ι. Καποδίστρια τον Ιανουάριο του 1829 και πρώτος διοικητής της ήταν ο Γάλλος αντισυνταγματάρχης Πωζιέ, τον οποίο παρακίνησε ο Κυβερνήτης να συνεργαστεί με τον συνταγματάρχη Χάιντεκ για να ιδρύσουν ένα *Κεντρικό Στρατιωτικό Σχολείο*. Οι σπουδαστές φοιτούσαν στη σχολή αυτή τρία (3) έτη, ωστόσο αργότερα το 1834 η φοίτηση αυξήθηκε στα οχτώ (8) έτη.

Το πρόγραμμα σπουδών ήταν παρόμοιο με αυτό της Γαλλικής Πολυτεχνικής Σχολής, που είχε δημιουργηθεί από τον Ναπολέοντα, αλλά όχι τόσο υψηλού επιπέδου. Οι πρώτοι μηχανικοί που σπούδασαν στην Ελλάδα προήλθαν από τη στρατιωτική αυτή σχολή. Με αφορμή λοιπόν την αποφοίτηση το 1831 των οχτώ (8) πρώτων ανθυπολοχαγών πυροβολικού η σχολή ονομάστηκε *Στρατιωτική Σχολή των Ευελπίδων,* επειδή ο Ι. Καποδίστριας ονόμασε *«Ευέλπιδες»* τους απόφοιτους[41]. Επίσης, μετά τη συγχώνευση με την Πυροβολική και Ευελπίδων Σχολή στο τέλος του 1830 οι σπουδαστές έφταναν τους εξήντα (60) και πολλά παιδιά από αυτά είχαν διακριθεί και προέλθει από το *Ορφανοτροφείον*[42]. Σε αυτή τη σχολή η διδασκαλία της ελληνικής και της γαλλικής γλώσσας ήταν υποχρεωτική.

1.1.7. Σχολεία Εξωτερικού

Ο Ι. Καποδίστριας, επίσης, έδωσε αρκετή βαρύτητα στα σχολεία του εξωτερικού, στα οποία φοιτούσαν Έλληνες μαθητές, που είχαν βρεθεί εκεί με τις οικογένειές τους λόγω του πολέμου που είχε ξεσπάσει στην Ελλάδα και στα περισσότερα εργάζονταν Έλληνες δάσκαλοι, ώστε να μεταλαμπαδεύουν τις εθνικές αρχές στους νέους. Μεταξύ των

---

[40] Κούκκου, *ό.π.*, σ. 592
[41] Τζανάκος, *ό.π.*, σ. 94
[42] Κούκκου,, *ό.π.*, σ. 592

σχολείων αυτών, τα περισσότερα εκ των οποίων είχαν ιδρυθεί προτού φτάσει ο Ι. Καποδίστριας στην Ελλάδα, ήταν αυτά που βρίσκονταν στη Γενεύη, στο Μόναχο, στην Τεργέστη, στη Βενετία, στην Ανκόνα, στη Δρέσδη, στη Βασιλεία, στο Λονδίνο και στο Παρίσι. Στο Παρίσι λειτουργούσε επιπλέον και Λύκειο για τους Έλληνες μαθητές[43]. Τα πιο γνωστά σχολεία του εξωτερικού ήταν αυτό στο Μόναχο, στο οποίο δίδασκε ο αρχιμανδρίτης Μιχαήλ Αποστολίδης και το οποίο συντηρούνταν με έξοδα του βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκου[44], αλλά και το Ορφανοτροφείο της Γενεύης υπό την εποπτεία του Αλέξανδρου Ραδινού[45].

1.1.8. Σχολεία θηλέων

Επιπροσθέτως, έγινε μια απόπειρα να ιδρυθούν σχολεία όπου είχαν τη δυνατότητα να φοιτούν κορίτσια, τα οποία όμως στηρίχτηκαν κυρίως σε ιδιωτικά κεφάλαια. Ένα από αυτά τα σχολεία για τα *«κοράσια»* υπήρχε στην Αίγινα[46], το οποίο είχε ιδρύσει η Δούκισσα της Πλακεντίας και σε αυτό φοιτούσαν τριάντα (30) μαθήτριες και η δασκάλα ήταν διορισμένη από την κυβέρνηση. Σχολείο θηλέων επίσης είχε ιδρυθεί στη Σύρο με πρωτοβουλία των κυριών της νήσου, όπως η Κυριακούλα Ναύτη, η Σμαράγδα Σκαραμαγκά και ακόμη έξι κυρίες. Το αλληλοδιδακτικό σχολείο θηλέων της Σύρου, στο οποίο δίδασκαν οι αδελφές Ελευθερίου, τον Ιούλιο του 1830 αριθμούσε διακόσιες (200) σπουδάστριες και το ελληνικό είκοσι τρεις (23). Ακόμη, στο Ναύπλιο συστάθηκε από τη Φιλανθρωπική Εταιρεία το 1826 σχολείο θηλέων, όπου δίδασκε η χήρα του Γ. Κλεόβουλου, και το οποίο ανέλαβε να συντηρεί αργότερα ο Ι. Καποδίστριας. Το 1831 ιδρύθηκε στο Ναύπλιο και το πρώτο ιδιωτικό σχολείο για κορίτσια από τη Γαλλίδα Βολμερόζ, στο οποίο είχαν τη δυνατότητα να σπουδάσουν κορίτσια από πλούσιες οικογένειες. Τέλος, οργανωμένα σχολεία για κορίτσια υπήρχαν και στην Αθήνα, την Ύδρα και την Πάτρα.

---

[43] Στο ίδιο
[44] Στο ίδιο
[45] Ευαγγελίδης, *ό.π.*, σ. 189
[46] Κούκκου, *ό.π.*, σ. 592

1.2. Αλληλοδιδακτική ή Λαγκαστριανή μέθοδος

Ο Ι. Καποδίστριας όταν έφτασε στην Ελλάδα αποφάσισε να συνεχίσει τη *Λαγκαστριανή μέθοδο* ή το *αλληλοδιδακτικό σύστημα* που είχε εισαγάγει ο Γ. Κλεόβουλος, λόγω των συνθηκών που βρήκε στην ελληνική εκπαίδευση με την έλλειψη επαγγελματιών δασκάλων, καταρτισμένων και επιμορφωμένων για να διδάξουν. Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή οι καλύτεροι ή οι μεγαλύτεροι μαθητές λειτουργούσαν ως δάσκαλοι, ώστε να μεταδώσουν όσα είχαν μάθει σε παιδιά μικρότερης ηλικίας. Αυτή η τακτική λόγω της μεγάλης έλλειψης δασκάλων είχε αρκετά πλεονεκτήματα και συνέβαλε στη γρήγορη διάδοση της παιδείας στην Ελλάδα. Η μέθοδος αυτή, βέβαια, ήταν διαδεδομένη από τα προηγούμενα χρόνια στην Αθήνα, την Τήνο, το Άργος, τον Μυστρά, την Τρίπολη, το Ναύπλιο, την Ύδρα, την Πάρο, τον Πόρο, τη Νάξο και έτσι η Φιλανθρωπική Εταιρεία αποφάσισε να ιδρύσει αλληλοδιδακτικά σχολεία σε όλες τις απελευθερωμένες περιοχές. Παρόλο που οι εκπαιδευτικές πρακτικές δεν ήταν τόσο ποιοτικές, κάποιοι κατάφεραν να ξεχωρίσουν όπως ο δάσκαλος Άνθιμος Γαζής και ο δάσκαλος Edward Maison[47].

Ο Γ. Κλεόβουλος είχε διδαχθεί την αλληλοδιδακτική μέθοδο στη Γαλλία και την εφήρμοσε για πρώτη φορά το 1819 στο σχολείο του στο Ιάσιο[48]. Στη συνέχεια, το 1820 ο Αθανάσιος Πολίτης εφαρμόζει την αλληλοδιδακτική μέθοδο στα σχολεία των Ιονίων Νήσων, ενώ για πρώτη φορά το 1819 λειτουργεί στη Μάνη το πρώτο αλληλοδιδακτικό σχολείο από τον Χριστόφορο Περραιβό. Ο Ι. Καποδίστριας πιστεύοντας ότι έπρεπε να διατηρήσει την ομοιομορφία, για τη σωστή λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος λόγω των κακών οικονομικών της χώρας, υποστήριξε την ενιαία εφαρμογή της αλληλοδιδακτικής μεθόδου στα σχολεία. Έτσι προέβη στη σύσταση *Επιτροπής επί της Προπαίδειας*, η οποία ήταν υπεύθυνη για την οργάνωση του σχολικού δικτύου. Όλοι οι συνεργάτες του μεταξύ των οποίων ο Ι. Κοκκώνης, ο οποίος ήταν μαθητής του Γάλλου Σαραζίν, και ο Νεόφυτος Νικητόπουλος ήταν γνώστες της αλληλοδιδακτικής μεθόδου. Όταν ο Ι. Καποδίστριας ανέθεσε στην επιτροπή να επιλέξει ποιο απ' όλα τα εγχειρίδια αλληλοδιδακτικής θα ακολουθούσαν τα αλληλοδιδακτικά σχολεία της Ελλάδας, έπειτα

---

[47]Woodhouse, *ό.π.*, σ. 605

[48]Άννα Κοντονή, *Το Νεοελληνικό Σχολείο και ο Πολιτικός ρόλος των Παιδαγωγικών συστημάτων*, Βασίλης Δημουλίνος (επιμ.), Κριτική, Αθήνα 1997, σ. 94

από ρήξεις και συγκρούσεις τελικά επικράτησε η αλληλοδιδακτική μέθοδος του Σαραζίν, την οποία ανέλαβε να μεταφράσει και να γράψει ο Ι. Κοκκώνης. Με το διάταγμα της 12ης Σεπτεμβρίου 1830 ορίστηκε ως υποχρεωτικός ο νέος οδηγός της αλληλοδιδακτικής μεθόδου του Κοκκώνη με τον τίτλο *«Ἐγχειρίδιον διά τά Ἀλληλοδιδακτικά σχολεῖα ἤ Ὁδηγός τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου ὑπό Sarazin»* [49].

[49] Κοντονή, *ό.π.*, σ. 97-98

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΕΠΙ Ι. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ

2.1. Χριστιανισμός και ελληνική παιδεία

Ο Ιωάννης Καποδίστριας, όντας ένας οξυδερκής άνθρωπος και θέλοντας να μην επιφέρει τεράστιες ανισορροπίες στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος το οποίο είχε βιώσει ήδη μεγάλες συγκρούσεις και αναταραχές, διατήρησε τους ήδη υπάρχοντες θεσμούς και προσπάθησε να τους ενσωματώσει σε όλους τους τομείς της πολιτικής του όπως και στην εκπαίδευση. Έτσι, ο χριστιανισμός, ένα στοιχείο σχεδόν ταυτόσημο με την ελληνικότητα, διέπνεε και καθόριζε την εκπαίδευση που διαμορφωνόταν στην Ελλάδα συνδυασμένη όμως με τη γνώση της αρχαιότητας και πιο συγκεκριμένα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας, που αποτελεί την πεμπτουσία της ελληνικής πολιτισμικής κληρονομιάς και θα παρείχε μια ποιότητα στην εκπαίδευση των Ελλήνων. Ήδη από την περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης οι Έλληνες προσπάθησαν να διασώσουν την ορθόδοξη πίστη[50] τους και την αφοσίωσή τους στην Ορθόδοξη Ανατολική Εκκλησία και αυτό φαίνεται από τα τρία συντάγματα που ψηφίστηκαν κατά τη διάρκεια του Αγώνα. Αυτή η κίνηση δήλωνε και την πρόθεση των Ελλήνων να μην ταυτίζονται με τους Δυτικοευρωπαίους. Ο Ι. Καποδίστριας, λοιπόν, ήταν ίσως ο καλύτερος εκφραστής αυτής της ιδεολογίας που έδινε περιεχόμενο στον όρο παράδοση[51]. Παρόλο που για τους Έλληνες του εξωτερικού η ελληνική παράδοση ταυτίζεται με την ελληνική αρχαιότητα, εντούτοις για τους Έλληνες που ζούσαν στην Ελλάδα η βυζαντινή περίοδος, επίσης, είναι πολύ σημαντική και ήταν η περίοδος στην οποία άνθισε η χριστιανική θρησκεία. Λίγα, λοιπόν, από τα αισθήματα που ένωναν τους Έλληνες απέναντι στον τουρκικό ζυγό ήταν η Ορθόδοξη Εκκλησία, η ιστορία του ένδοξου παρελθόντος και ο πατριωτισμός. Αυτά λοιπόν έγιναν η βάση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος[52].

---

[50]Δαφνής, *ό.π.*, σ. 562
[51]Στο ίδιο, σ. 563
[52]Woodhouse, *ό.π.*, σ. 601

Το βάρος που δόθηκε στη χριστιανική παράδοση ήταν πολύ μεγάλο και αυτό φαίνεται από πολλές ενέργειες του Ι. Καποδίστρια. Αρχικά, σε επιστολή του το 1827 προς τον πρόεδρο του φιλελληνικού κομιτάτου της Ελβετίας γράφει ότι βασίζεται στην Ελβετία, ώστε εκείνη να διαθέσει χρήματα για τη μόρφωση των νέων Ελλήνων. Επίσης, παροτρύνει τους Φιλέλληνες και τους πλούσιους Έλληνες του εξωτερικού να συγκεντρώσουν όλα τα παιδιά, να φροντίσουν για τη μόρφωσή τους, να τους διδάξουν τους κλασικούς, τις επιστήμες, τα μαθηματικά, πρακτικά μαθήματα και πάνω απ' όλα την ορθόδοξη θρησκεία [53]. Οι πόροι που διατίθεντο για την ανέγερση σχολείων και τον εξοπλισμό αυτών προέρχονταν σε ένα πολύ μεγάλο βαθμό από την Εκκλησία, η οποία στήριξε εξαρχής αυτή την προσπάθεια. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα του κεντρικού χαρακτήρα της ορθόδοξης πίστης στην εκπαίδευση είναι το διάταγμα συγκρότησης του πιο σημαντικού δημοσίου εκπαιδευτηρίου της εποχής, του *Ορφανοτροφείου*, το οποίο από τις πρώτες γραμμές του κιόλας προτάσσει το χριστιανικό ιδεώδες που θα πρέπει να διέπει την εκπαίδευση των νέων. Πιο συγκεκριμένα το διάταγμα στη *Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος* αναφέρει τα εξής[54]: *«Ἐπιθυμοῦντες δε να δώσωμεν εἰς τό κατάστημα τοῦτο διοργανισμόν ἱκανόν να καταστήσῃ τούς μαθητάς μετόχους τῶν ἀγαθῶν τῆς ἠθικῆς καί χριστιανικῆς ἀγωγῆς καί τῆς ὑγιοῦς στοιχειώδους παιδείας καί ἐπερειδόμενοι εἰς τόν ἔμφρονα ζῆλον καί τόν πατριωτισμόν τῶν πολιτῶν, τούς ὁποίους προσκαλοῦμεν να διευθύνουν καί να διοικοῦν τό περί οὗ ὁ λόγος κατάστημα, καί να ἐπιστατοῦν εἰς τήν ἐκπαίδευσιν τῶν μαθητῶν Διατάττομεν αρθ. Α' Τήν γενικήν ἐπιστασίαν τοῦ Ὀρφανοτροφείου, καθώς καί τήν οἰκονομίαν αὐτοῦ, θέλει ἔχει Ἐπιτροπή, συγκειμένη ἀπό τῶν Ἕκτακτον Ἐπίτροπον τῶν Δυτικῶν Σποράδων, τόν ἱεροδιάκονον Κ. Γρηγόριον Κωσταντᾶν καί τόν ἀρχιμανδρίτην Κ. Λεόντιον Καμπάνην»*. Η παρουσία της Εκκλησίας είναι σε όλες τις πτυχές της εκπαίδευσης. Οι κληρικοί και η Εκκλησία ήταν υπεύθυνοι για την εύρεση τοποθεσίας ανέγερσης σχολείων, για την ανέγερσή τους, για τη στελέχωσή τους, για την παράδοση μαθημάτων αλλά και για την παροχή ή αγορά των σχολικών εγχειριδίων όπως επίσης και τη χρηματοδότηση αυτών, με τρανό παράδειγμα τον ηγούμενο Κωνσταντά της Ιεράς Μονής Αγίου Γεωργίου Σκύρου, ο οποίος δώρισε 2.000 γρόσια στο *Ορφανοτροφείον* της Αίγινας[55].

---

[53]Woodhouse, *ό.π.*, σ. 602
[54]Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, 1829, *ό.π.*, σ. 155
[55]Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, 1830, *ό.π.*, σ. 33

Η μεγάλη σύνδεση χριστιανισμού και εκπαίδευσης, επίσης, φαίνεται και από ένα ακόμη γεγονός. Την ημέρα των εγκαινίων του ναού του *Ορφανοτροφείου* της Αίγινας, τον Απρίλιο του 1829, αφού ο Επιτηρητής αρχιμανδρίτης Λεόντιος Καμπάνης εκφώνησε λόγο, έπειτα τα παιδιά του *Ορφανοτροφείου* εξέδωσαν και αυτά με τη σειρά τους την εξής ευχαριστήριο προσευχή[56]: *«Θεέ οὐράνιε! βασιλεῦ τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς γῆς! ὅστις προνοεῖς καί διοικεῖς τά πάντα, καί ἐξαπέστειλας τοιοῦτον τόν φιλοστοργότατον πατέρα μας τόν Κυβερνήτην! ὅστις προνοεῖ δία τήν εὐδαιμονίαν τοῦ ἔθνους μας καί διά τήν σωματικήν καί ἠθικήν ὕπαρξιν ἡμῶν τῶν ὀρφανῶν παιδιῶν, ὅστις διώρισε καί ἄξιον Προστάτην μας τόν ἀδελφόν Αὐτοῦ Βιάρον Ἀ. Καποδίστριαν! Ὕψιστε θεέ, ὅστις εἶπας, Ἐκ στόματος νηπίων καί θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον, δέξου τάς ταπεινάς εὐχαριστίας μας, καί διαφύλαξον τόν Κυβερνήτην καί τόν Προστάτην μας…»*. Από τα παραπάνω καταλαβαίνουμε όχι μόνο την άρρηκτη σχέση μεταξύ των θεσμικών αυτών οργάνων αλλά και τον ιδιαίτερο ρόλο του Ι. Καποδίστρια, ο οποίος ενσάρκωνε τον πολιτικό, τον ηγέτη, τον προστάτη της εκπαίδευσης και των χριστιανικών αξιών.

2.2. <u>Περιεχόμενο και γλώσσα εκπαίδευσης</u>

Το περιεχόμενο της εκπαίδευσης στηρίχτηκε κυρίως στην αρχαία ελληνική γραμματεία και σε μαθήματα φυσικών και θετικών επιστημών, τα οποία διαπνέονταν από τις ευρωπαϊκές ιδέες του Διαφωτισμού και των οποίων ο Ι. Καποδίστριας ήταν γνώστης. Η γλώσσα της εκπαίδευσης ήταν η δημοτική με στοιχεία καθαρεύουσας. Τα μαθήματα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας περιελάμβαναν κείμενα αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων όπως Αριστοτέλη, Πλάτωνα, Στράβωνα, Επίκτητου κλπ. και τα εγχειρίδια αυτών κατέφθαναν άλλοτε από δωρεές του εξωτερικού και άλλοτε από ιδιωτική πρωτοβουλία Ελλήνων ή της Εκκλησίας. Στη *Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος* πληροφορούμαστε συνέχεια για τις λίστες των εγχειριδίων που έφταναν και προορίζονταν για σχολική χρήση. Ένα από τα πάρα πολλά παραδείγματα τέτοιων βιβλίων ήταν η προσφορά του Σ. Παλαιολόγου που διαβάζουμε στη *Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος* του 1830[57]: *«Συγχρόνως ἔφθασαν καί τά σταλθέντα δωρεάν παρά τοῦ ἐν*

---

[56]Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, 1829, *ό.π.*, σ. 107
[57]Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, 1830, *ό.π.*, σ. 34

Ὁλλάνδᾳ φιλόμουσον ἐμπόρου Κυρίου Στεφάνου Παλαιολόγου ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ κυρίου Κοραῆ τά ἀκόλουθα: Γεωγραφία Στράβωνος, Πολιτικῶν Ἀριστοτέλους, Ἠθικῶν Ἀριστοτέλους, Ἐγχειρίδιον Ἐπικτήτου, Διατριβῶν, Στρατηγικῶν Ὀνήσανδρος». Επίσης, παίρνοντας ως σημείο αναφοράς το *Κεντρικόν Σχολείον* που είχε ιδρυθεί μέσα στο *Ορφανοτροφείον* και το οποίο παρείχε μια υψηλών προδιαγραφών εκπαίδευση, εκτός από τα πρακτικά μαθήματα όπως η τυπογραφία, η ωρολογοποιία, η ραπτική, η υποδηματοποιία, η ιχνογραφία και η ξυλουργική, διδάσκονταν και η αρχιτεκτονική, η ιατρική, η μουσική, οι ξένες γλώσσες και τα μαθηματικά [58].

Όσον αφορά στη γλώσσα της εκπαίδευσης δόθηκε ιδιαίτερη βάση στη λαϊκή γλώσσα, η οποία όμως διατηρούσε πολλά στοιχεία της καθαρεύουσας. Μέχρι την έλευση του Ι. Καποδίστρια η τυπική παιδεία περιοριζόταν στη μελέτη των κλασικών για τα παιδιά των εύπορων οικογενειών. Αυτά ονομάζονταν *«ελληνικά σχολεία»*, επειδή δίδασκαν την κλασική παρά τη λαϊκή γλώσσα, τη γνωστή και ως *«ρωμαίικα»*[59]. Για πολλά χρόνια οι υποστηρικτές της κλασικής παράδοσης και γλώσσας και οι υποστηρικτές αυτών που επιθυμούσαν μια πιο ωφελιμιστική μορφή της εκπαίδευσης, η οποία να βοηθά και τα παιδιά φτωχότερων οικογενειών να κερδίζουν τα προς το ζην και να βιοπορίζονται, βρίσκονταν σε μια διαρκή σύγκρουση. Παρά το γεγονός ότι ο συντηρητισμός των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων έδειχνε ότι θα υπερίσχυε, εντούτοις η εμπειρία του Ι. Καποδίστρια στην Ελβετία τον οδήγησε σε μια εντελώς διαφορετική προσέγγιση που έδινε μεγαλυτερη βάση στην πρακτική εκπαίδευση και γλώσσα[60].

2.3. Διάφορα εκπαιδευτικά ζητήματα

Αναφορικά με τον τρόπο λειτουργίας των σχολείων, και κυρίως των αλληλοδιδακτικών, έχουμε να παρατηρήσουμε ότι ο Ι. Καποδίστριας ήταν αυστηρός και θεωρούσε ότι έπρεπε να μην υπάρχουν μεγάλα διαστήματα εκπαιδευτικής αδράνειας, όπως αργίες, διακοπές κλπ. Πιο συγκεκριμένα, στο διάταγμα αρ. 353[61] αναφέρονται τα εξής: *«Θεωροῦντες ποσόν ἐμποδίων φέρουν εἰς τήν προκοπήν τῶν μαθητευομένων παίδων αἱ*

[58]Woodhouse, *ό.π.*, σ. 606-607
[59]Στο ίδιο, σ. 605
[60]Στο ίδιο, σ. 604-605
[61]Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, 1830, *ό.π.*, σ. 37

συχναί ἀργίαι καί διακοπαί τῶν μαθημάτων, στοχαζόμενοι ὅτι θεάρεστοτερον ἔργον δέν δύναται να πράξῃ ὁ χριστιανός παρά να ἐνασχολῆται ἐκπαιδευόμενος τά πρός τόν θεόν πρός τόν πλησίον καί πρός σε ἑαυτόν χρέη διατάττομεν κατά τήν Ἐπικράτειαν ἀλληλοδιδακτικά σχολάζουσι κατά τάς Κυριακάς ἡμέρας τάς δεσποτικάς καί θεομητορικάς ἑορτάς ὅλας, καί τάς τῶν ἁγίων, αἱ ὁποῖαι σημειοῦται ὡς ἀκολούθως Ἰανουαρίου τήν α', ς', ζ' καί λ', Φεβρουαρίου τήν β', Μαρτίου τήν κε', Ἀπριλίου τήν κγ', Μαΐου τήν κα', Ιουνίου τήν κδ', κθ' καί λ', Ἰουλίου τήν κ' καί κζ', Αὐγούστου τήν ς' καί ιέ', Σεπτεμβρίου τήν η', ιδ' καί κς', Ὀκτωβρίου τήν κς', Νοεμβρίου τήν η', ιδ' καί λ', Δεκεμβρίου τήν ς', ιβ', κδ', κε', κς' καί κζ, τρεῖς ἡμέρας προτοῦ καί μετά τό Ἅγιον Πάσχα, τήν πέμπτην τῆς Ἀναλήψεως, Τήν πρώτην καί δευτέραν τῆς Πεντηκοστῆς». Επίσης, οριζόταν στις υπόλοιπες εορτές, μετά την απόλυση της ιερής λειτουργίας, να συνέρχονται οι μαθητές στο σχολείο και μετά την εξήγηση του Ιερού Ευαγγελίου και του Αποστόλου της ημέρας να γίνεται η συνήθης παράδοση.

Οι καλοκαιρινές διακοπές των αλληλοδιδακτικών σχολείων ορίζονταν από τον Ιούλιο μέχρι τον Σεπτέμβριο στις οποίες όμως δεν υπήρχε πλήρης παύση των παραδόσεων των μαθημάτων, αλλά απλώς οι παραδόσεις γίνονταν έως το μεσημέρι και όχι τις απογευματινές ώρες. Οι παραδόσεις, ακόμη, των μαθημάτων γίνονταν τρεις φορές από τις 9 π.μ. έως τις 12 π.μ. και άλλες τρεις από τις 2 μ.μ. έως τις 5 μ.μ. Επιπροσθέτως, αν κάποιος μαθητής απουσίαζε από το μάθημα οριζόταν για εκείνον ποινή εξαιτίας της αμέλειάς του και όποιος απουσίαζε δύο συνεχόμενες ημέρες ή σε τακτικη βάση χωρίς να υπάρχει απόδειξη ότι συντρέχει κάποιος σοβαρός λόγος, την πρώτη και τη δεύτερη φορά επιβαλλόταν κάποια τιμωρία, ενώ την τρίτη φορά αποβαλλόταν από το σχολείο χωρίς κάποια συγκατάβαση[62]. Για την επιτήρηση τέτοιων συμβάντων υπεύθυνοι ήταν οι δάσκαλοι, οι οποίοι είχαν την υποχρέωση να αναφέρουν την απουσία των μαθητών στους γονείς τους και εκείνοι με τη σειρά τους είτε μέσω γράμματος είτε αυτοπροσώπως έπρεπε να αναγγέλλουν τους λόγους, για τους οποίους ο μαθητής δεν προσήλθε στο μάθημα. Ακόμη, υποχρέωση των δασκάλων ήταν να ενημερώνουν και να εξηγούν στους γονείς των μαθητών τα διατάγματα αυτά. Επίσης, οι δάσκαλοι ήταν υποχρεωμένοι να κρατούν ονομαστικούς καταλόγους μαθητών, παρουσιολόγιο και άλλα σημαντικά έγγραφα όπως καταλόγους προβιβασμού, τα οποία θα δίνονταν στους

[62] Στο ίδιο, σ. 38

προσωρινούς διοικητές ή αμέσως στη Γραμματεία Δημοσίου Εκπαιδεύσεως ανά δύο μήνες.[63]

Άλλο ένα σημαντικό στοιχείο, το οποίο προέτασσε ο Κυβερνήτης Ι. Καποδίστριας και στο οποίο έδινε ιδιαίτερο βάρος, ήταν η κατάρτιση καταλόγων των καλών μαθητών[64], οι οποίοι αρίστευαν στις δημόσιες εξετάσεις και εκτός από τα βραβεία τα οποία λάμβαναν, έπαιρναν και υποτροφίες από την κυβέρνηση για να φοιτήσουν σε ανώτερα σχολεία. Με αυτό τον τρόπο ο Κυβερνήτης έδινε κίνητρα στους μαθητές να βελτιώνονται, έτσι ώστε να προωθείται μια ανώτερου επιπέδου εκπαίδευση όπως την είχε οραματιστεί.

---

[63]Στο ίδιο
[64]Στο ίδιο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΧΑΪΑ (ΠΑΤΡΑ) ΕΠΙ Ι. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ (1828-1831)

Σε γενικές γραμμές οι πολιτικές επιλογές του Ιωάννη Καποδίστρια απέβλεπαν στη δημιουργία ενός σύγχρονου συγκεντρωτικού κράτους που θα ήταν σε θέση να εξυπηρετεί τους πολλούς. Για να πραγματοποιηθεί, όμως, αυτό θα έπρεπε να δημιουργηθεί ένας καθοδηγούμενος εποπτικός μηχανισμός υπό την επίβλεψη της *Γραμματείας Εκκλησιαστικών και Δημοσίας Παιδεύσεως*, ο οποίος θα παρενέβαινε και θα μπορούσε να επιβλέπει τις περιφέρειες και τους περιφερειακούς θεσμούς κάθε περιοχής[65]. Παρά την επιμονή του Ι. Καποδίστρια για μια συγκεντρωτική πολιτική, εντούτοις ακόμη και μέσα σε τοπικούς εκπαιδευτικούς φορείς επέτρεπε να υπάρχουν άτομα της αντιπολίτευσης χωρίς να τα αποκλείει. Αυτό συνέβη και στην περίπτωση της Αχαΐας, η οποία όμως διατήρησε σε ένα μεγάλο βαθμό τον τοπικό χαρακτήρα της χωρίς να αποδέχεται πάντα τις γραφειοκρατικές διαδικασίες του κυβερνητικού μηχανισμού.

Ο Ι. Καποδίστριας από την πρώτη στιγμή, επίσης, έδειξε ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την πόλη της Πάτρας, στόχος και όραμά του ήταν να δημιουργήσει μια πόλη με ευρωπαϊκές προδιαγραφές. Μάλιστα, το έτος 1829 όταν προτάθηκε στον Ι. Καποδίστρια να μετονομαστεί η πόλη της Πάτρας σε Ιωαννούπολη, εκείνος με την ταπεινοφροσύνη και τη σεμνότητα που τον χαρακτήριζε, αρνήθηκε την πρόταση αυτή και επέμεινε ότι η πόλη θα έπρεπε να διατηρήσει και να διαφυλάξει το παλιό της όνομα[66].

Ο Κυβερνήτης έμεινε πιστός στις αρχικές εξαγγελίες του στην Δ΄ Εθνοσυνέλευση, σύμφωνα με τις οποίες αναφέρονται τα εξής[67]: *«Ἐλπίζομεν ὅτι, διά τῆς θείας ἀντιλήψεως καί διά τῆς συνδρομῆς τῶν γενεῶν φίλων τῆς Ἑλλάδος, θέλομεν δυνηθῇ να προμνηστεύσωμεν εἰς ἑκάστην ἐπαρχίαν καί χωρίον τήν ὠφέλειαν τῶν στοιχειωδῶν σχολείων. Ὅταν ἡ βάσις αὐτή τεθῇ ἐπάνω εἰς σταθερά θεμέλια, τότε χρέος τῆς Κυβερνήσεως θέλει εἶσθαι τό να συστήσῃ χωρίς ἀναβολήν κεντρικά σχολεία εἰς*

---

[65]Σόνια Γελαδάκη, *Προσπάθειες δόμησης συγκεντρωτικού εκπαιδευτικού συστήματος κατά την καποδιστριακή περίοδο*, Συγκλίσεις και αποκλίσεις στο τμήμα Αχαΐας, Ζ΄ Διεθνές Συνέδριο Εταιρείας Πελοποννησιακών Σπουδών, Πάτρα, Σεπτέμβριος 2005, σ. 1

[66]Τζανάκος, *ό.π.*, σ. 130

[67]Ιωάννης Καποδίστριας, *Προς την Δ' Εθνικήν των Ελλήνων συνέλευσιν*. Ο κυβερνήτης της Ελλάδος, Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα 1829, σ. 8

διαφόρους ἐπαρχίας τῆς ἐπικρατείας, ὅπου οἱ κατά τήν Ἀλληλοδιδακτικήν τελειοποιηθέντες μαθηταί θέλουν κατασταθῇ ἐπιδεκτικοί διδασκαλίας ἀνωτέρας εἰς τήν φιλολογίαν καί εἰς τάς ἐπιστήμας καί τάς τέχνας».

Αναφορικά με την περιοχή της Αχαΐας, σε αυτή λειτούργησαν και αλληλοδιδακτικά και ελληνικά κρατικά και κοινοτικά σχολεία στις τρεις επαρχίες, δηλαδή των Πατρών, των Καλαβρύτων και της Βοστίτσας. Στην πόλη της Πάτρας το 1830 ξεκίνησαν τη λειτουργία τους δύο κρατικά σχολεία, ένα της πρωτοβάθμιας και ένα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και μέχρι το τέλος της περιόδου διακυβέρνησης του Ι. Καποδίστρια τα σχολεία έφτασαν συνολικά τα δεκατρία[68], εκ των οποίων τα δέκα ήταν αλληλοδιδακτικά στα οποία καλύπτονταν κάποια έξοδα από το κράτος και τα τρία ήταν ελληνικά για τα οποία η συμβολή του κρατικού μηχανισμού ήταν πολύ μικρή ή και ανύπαρκτη.

Από τον Ιανουάριο του 1828[69] μέχρι και τον Μάιο του 1830 στην Πάτρα λειτουργούσαν μόνο τέσσερα δημοτικά σχολεία, τα οποία είχαν ιδιωτικό χαρακτήρα και όπως είναι φυσικό σε αυτά δεν μπορούσαν να φοιτούν παιδιά που προέρχονταν από κατώτερες κοινωνικές τάξεις. Μετά, λοιπόν, από παρότρυνση του Κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια το 1829 στον Σνάιντερ με επιστολή του, στην οποία παρακαλούσε τον στρατηγό να συνδράμει για τη σύσταση αλληλοδιδακτικού σχολείου, τελικά αυτό έγινε πραγματικότητα. Η επιστολή ανέφερε τα εξής[70]: «*Σάς ἔγραψα καί διά τῆς προτέρας ἐπιστολῆς μου ὅτι πάντοτε εἰς τήν σύμπραξιν τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος θέλω ἐπιστηρίζεσθαι πρός διάνυσιν τῶν καλῶν καί ὠφελίμων τῇ Ἑλλάδι. Θαρρούντως λοιπόν σάς παρακαλῶ σήμερον, κύριε στρατηγέ, να μᾶς συνδράμετε εἰς σύστασιν ἑνός ἀλληλοδιδακτικοῦ σχολείου ἐν Πάτραις. Οἱ μέν κάτοικοι τῆς πόλεως ἤνοιξαν συνεισφοράν αὐτοπροαίρετον ὑπέρ τούτου, ἡ δε κυβέρνησις θέλει συμμαχήσῃ προθύμως κατά τό μέτρον τῶν μικρῶν αὐτῆς πόρων. Μένει να εὕρωμεν τό κατάλληλον μέρος διά τό σχολεῖον, ὅπερ καί να εἶναι ἐν παλαιόν Τζαμίον. Τοῦτο μέν κάμνετε μεγάλην χάριν να προστάξετε να δοθῇ εἰς χεῖρας τοῦ προσωρινοῦ διοικητοῦ Πατρῶν*».

---

[68]Γελαδάκη, *ό.π.*, σ. 2
[69]Τζανάκος, *ό.π.*, σ. 200
[70]*Επιστολαί Ι. Α. Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος*, τμ. 3, Στεφανίτσης Π. Δ. (επιμ.), Αθήνησιν: Ἐκ τῆς Τυπογραφίας Γ. Χαρτοφύλακος, 1843, σ. 105-106

Τον Μάιο του 1830 ξεκίνησε να λειτουργεί το πρώτο αλληλοδιδακτικό σχολείο αρρένων στην Πάτρα[71], το λεγόμενο *«Πούμπλικο»*, το οποίο λειτούργησε στην περιοχή της πλατείας Αγίου Γεωργίου, μεταξύ του Ρωμαϊκού Ωδείου και της μικρής πλατείας, στην οποία ήταν υψωμένη η ελληνική σημαία. Για την ανέγερση του αλληλοδιδακτικού σχολείου στην Πάτρα ο Α. Αξιώτης, ο οποίος την ανέλαβε, ενημέρωσε την κυβέρνηση ως εξής[72]: *«Ἡ οἰκοδομή τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς σχολῆς τῆς πόλεως ταύτης ἱκανή να ἐμπεριέχει περίπου πεντακοσίων μαθητῶν ἐπερατώθη τέλος πάντων, ἀγκαλά διά να γίνει τελεία, χρήζει εἰσέτι τῆς χειρός τέκτονος (δύναται μόλον τοῦτο ὡς εἶναι να χρησιμεύσῃ διά τό ὁποῖον διωρίσθη ἔργον ἐκπαιδεύσεως, χωρίς πρός τό παρόν να προστεθῶσιν ἄλλα ἔξοδα εἰς τά οὐκ ὀλίγα δαπανηθέντα τῶν ὁποίων καταστρώνεται παρά τῶν ἐπιστατῶν ὁ τακτικός λογαριασμός διά να τό ἀποστείλω ὅσον τάχος πρός τήν Υ.Ε. μετά τῶν ἀναγκαίων αποδεικτικών. Ο ἴδιος ἐπιστατήσας καί εἰς τήν οἰκοδομήν διδάσκαλος τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς, κύριος Μενέλαος Δαπόντε Ἄνδριος, μαθητής τοῦ μακαρίτου Κλεοβούλου, ἀν ἡ Υ.Ε. οὕτως ἐγκρίνῃ, θέλει αρχίσει τήν τῶν μαθημάτων παράδοσιν»*.

Υπεύθυνοι για τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες στην περιοχή της Αχαΐας ήταν τρεις Επίτροποι[73] διορισμένοι από την κυβέρνηση του Ι. Καποδίστρια. Αυτοί ήταν ο Γ. Μαυρομμάτης, που διορίστηκε το 1828, ο Α. Αξιώτης, ο οποίος ήταν διορισμένος από το 1828 έως το 1830 και τέλος ο Ι. Μελάς που διορίστηκε το 1831. Η συνεργασία αυτών με τους Διοικητές Μ. Κλάδο και Κ. Πελοπίδα ήταν άμεση, όπως και με τον τοποτηρητή Βοστίτσας Δ. Νικολόπουλο. Οι Επίτροποι και οι Διοικητές είχαν, επίσης, συνεργασία με τον Επιθεωρητή της Εκπαίδευσης Ι. Κοκκώνη, ο οποίος έκανε περιοδείες στα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Πάτρας και των Καλαβρύτων την περίοδο του Δεκεμβρίου του 1830.

Μια σημαντική προσωπικότητα για την Πάτρα ήταν ο πρώτος δημοδιδάσκαλος Μενέλαος Δαπόντες[74], ο οποίος πριν βρεθεί στην Πάτρα δίδασκε την αλληλοδιδακτική σε σχολείο της Άνδρου. Στις 10 Μαΐου 1830 διορίστηκε από τον Κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια ως ο πρώτος δάσκαλος δημόσιας εκπαίδευσης και δύο μέρες αργότερα άρχισε να διδάσκει στο αλληδιδακτικό σχολείο αρρένων της Πάτρας. Άλλοι δημόσιοι

---

[71]Τζανάκος, *ό.π.*, σ. 200
[72]Γενικά Αρχεία του Κράτους, 1830, *Καποδιστριακό Αρχείο Παιδείας*, Φ. Μαΐου με ημερομηνία 4/2/1830, σ. 218
[73]Γελαδάκη, *ό.π.*, σ. 3
[74]Τζανάκος, *ό.π.*, σ. 206

δάσκαλοι που είχαν θητεία στο σχολείο αυτό ήταν, εκτός από τον Μενέλαο Δαπόντε (1830-1832), ο Σπυρίδων Μάστορας (1832-1834), ο Ιωάννης Χωματιανός (1834-1837), ο Κωσταντίνος Μπογιατζόγλου (1837), ο Δημήτριος Αποστολίδης (1839) και οι υποδιδάσκαλοι Δημήτρης Πορφυρόπουλος (1839), Χριστόδουλος Δημητριάδης (1839) και Ιωάννης Στάμου (1839-1844)[75].

[75] Τζανάκος, *ό.π.*, σ. 207

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Ο ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Το τέλος του επαναστατικού αγώνα και η έλευση του Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια οδήγησαν στη δημιουργία έντυπου υλικού εξαιτίας των νέων συνθηκών παιδείας και της ανάπτυξης της τυπογραφίας[76]. Η τεχνογνωσία της τυπογραφίας και όσων τυπογράφων επέζησαν, αποτέλεσε τον πυρήνα για την ίδρυση νέων τυπογραφείων όπως στο Ναύπλιο, στην Αίγινα, την Ερμούπολη και την Αθήνα.

Τον Ιανουάριο του 1828 η *Εθνική Τυπογραφία* εγκαθίστανται στην Αίγινα και ο Ι. Καποδίστριας καλεί τον Γεώργιο Αποστολίδη από το Παρίσι για να τη διευθύνει. Οι κακές σχέσεις, όμως, που αναπτύχθηκαν μεταξύ του Γ. Αποστολίδη και του εφόρου της τυπογραφίας Ανδρέα Μουστοξύδη στοίχισαν στην Τυπογραφία[77]. Έτσι, η έδρα του τυπογραφείου μεταφέρεται στο Ναύπλιο τον Σεπτέμβριο του 1830 συμπαρασύροντας μαζί της και τη *Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος*, αλλά όχι όλο το τυπογραφείο καθώς ένα μέρος αυτού θα παραμείνει στην Αίγινα μέχρι το 1832 υπό τη διεύθυνση του Γ. Αποστολίδη. *«Ἡ ἐν Αἰγίνῃ Ἐθνική Τυπογραφία διευθυνομένη ὑπό Γ. Ἀποστολίδου Κοσμητοῦ»* τύπωσε τη *«Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος»* (1828-1830) και την εφημερίδα *«Αιγιναία»*, η οποία ήταν *«Ἐφημερίς φιλολογική, ἐπιστημονική καί τεχνολογική ἐκδιδομένη ἅπαξ τοῦ μηνός ὑπό Γ. Ἀποστολίδου Κοσμητοῦ»* το 1831, με κύριους αρθρογράφους τον Α. Μουστοξύδη και τον Ι. Κοκκώνη. Η θεματολογία της εφημερίδας αυτής επικεντρώνεται στα ζητήματα εκπαίδευσης κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης του Ι. Καποδίστρια και είναι φιλοκυβερνητική, όπως και η *Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος* που τάσσεται φανερά υπέρ του Κυβερνήτη. Η παρουσία του Κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια στην Αίγινα τα έτη 1828-1830, καθώς και η κατάσταση της *Εθνικής Τυπογραφίας* εκεί, οδήγησαν σε μια έντονη εκδοτική δραστηριότητα που στηριζόταν στο δημόσιο και στο ιδιωτικό τμήμα της *Εθνικής Τυπογραφίας*. Γνωστός

---

[76] Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης, *Η τυπογραφία στο νέο ελληνικό κράτος 1828-1884*, Βουλή των Ελλήνων, 2000, σ. 199

[77] Στο ίδιο

τυπογράφος της Αίγινας ήταν, επίσης, ο Παντελής Κ. Παντελής, εκδότης της εφημερίδας «*Ανεξάρτητος*» το 1828[78].

Άλλο σημαντικό περιοδικό που τυπώθηκε στο τυπογραφείο Αντωνιάδη στο Ναύπλιο, από τον ίδιο τον Εμμανουήλ Αντωνιάδη με χύτευση στοιχείων και επιτόπου κατασκευή, είναι το περιοδικό «*Η Ηώς*» (1830-1831), το οποίο είχε κατηγορηθεί ότι είχε οργανωθεί από την αντικαποδιστριακή αντιπολίτευση[79]. Μια άλλη εφημερίδα, τέλος, που κάνει την εμφάνισή της κανονικά από τις 11 Μαρτίου 1831 και είναι φανερά αντικαποδιστριακή, είναι η εφημερίδα «*Ο Απόλλων*» που εμφανίστηκε σαν όργανο της κακοβουλίας και της ιδιοτέλειας με μοναδικό σκοπό «*να ἐνισχύσῃ τήν ἐπαναστατικήν πλάνην ἐν μέσῳ τῶν Ἑλλήνων*» και την οποία υπέγραφε ο Αναστάσιος Πολυζωίδης[80].

4.1. <u>Φιλοκυβερνητικός τύπος</u>

Στον φιλοκυβερνητικό τύπο υπάγονται η «*Γενική Εφημερίς της Ελλάδος*», η οποία ήταν όργανο της κυβέρνησης και όπως είναι φυσικό εξυπηρετούσε τους κυβερνητικούς σκοπούς. Με κάθε ευκαιρία εκθείαζε το έργο του Ι. Καποδίστρια στην εκπαίδευση και προέβαλε πολλά θέματα, τα οποία αφορούσαν τα εκπαιδευτικά ιδρύματα που είχε ιδρύσει ο Κυβερνήτης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αναφορά της εφημερίδας αυτής στο πρόσωπο του Ι. Καποδίστρια με τα επίθετα σεβαστός, σεβάσμιος, ύψιστος, φιλοστοργότατος κ.ά. Για παράδειγμα στη *Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος* του 1830[81] έχουμε την εξής δήλωση: «*Ἐγχώριοι Εἰδήσεις, Ἐξ Αἰγίνης, 11 Ἀπριλίου Ὁ Σεβαστός Κυβερνήτης εἰς ἀμοιβήν τῶν ὁποίων καταβάλλει κόπων ὁ Κύριος Ἰ. Κοκκώνης ὑπέρ τῆς βελτιώσεως τῆς Ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου, διέταξε τόν Πρόεδρον τοῦ Ὀρφανοτροφείου να πληρώσῃ πρός αὐτόν τήν τιμή τεσσαράκοντα σωμάτων ἀπό τό πονηθέν πάρ ἀυτοῦ βιβλίον ἐπιγραφόμενον περί Πολιτειῶν κτλ. καί να τά αποθέση εἰς τήν βιβλιοθήκην τοῦ Ὀρφανοτροφείου*». Υπάρχει πληθώρα τέτοιων παραδειγμάτων σε όλα

---

[78]Στο ίδιο, σ. 205
[79]Ιωάννης Κόκκωνας, *Η Ηώς (1830-1831) και ο Εθνικός (1832)*. Τεκμήριον 9-Επιστημονική Επετηρίδα του Τμήματος Αρχειονομίας και Βιβλιοθηκονομίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Αργολική Αρχειακή Βιβλιοθήκη Ιστορίας & Πολιτισμού, Κέρκυρα 2010, σ. 12
[80]Χρήστος Λούκος, *Η δίωξη της Εφημερίδας «Ο Απόλλων»*, 2016, σ. 215
[81]Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, 1830, *ό.π.*, σ. 114

τα έντυπα της *Γενικής Εφημερίδος της Ελλάδος* που εξυμνούν το όνομα του Ι. Καποδίστρια.

Επιπροσθέτως, άλλη μια εφημερίδα η *«Αιγιναία»* από τα πρώτα κιόλας φύλλα της εκφράζει τη φιλικά διακείμενη στάση της απέναντι στην κυβέρνηση του Ι. Καποδίστρια και παρουσιάζει την κατάσταση της εκπαίδευσης σχεδόν εξιδανικευμένη. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο φύλλο υπ' αριθμόν Α (15 Μαρτίου 1831) διαβάζουμε τα εξής[82]: «*Ἀγαθῇ τύχῃ, αρχίζοντες τήν ἔκδοσιν τοῦ παρόντος περιοδικοῦ πονήματος ἔχομεν να δημοσιεύσωμεν ἱκανά καί εὐχάριστα περί τῆς κοινῆς ἡμῶν ἐκπαιδεύσεως. Ἡ γενομένη εἰς τήν Κυβέρνησιν ἀναφορά παρά τοῦ ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δ. Π. Γραμματέως μας δεικνύει τόν ἀριθμόν τῶν διδακτικῶν μας καταστημάτων ὁμοῦ με τούς εἰς αὐτάς μαθητευομένους, καί τήν προοδικήν αὐτῶν αὔξησιν. Συνεισφοραί τῶν πολιτῶν εἰς σύστασιν σχολείων γίνονται μετά μεγάλης φιλοτιμίας, καί μετά μεγάλης προθυμίας χορηγοῦνται βοηθήματα παρά τῆς Κυβερνήσεως πρός τόν αὐτόν σκοπόν. Νομίζομεν ὅτι εἰς τούς ἀναγνώστας μας ἄλλο εὐχαριστότερον δέν δυνάμεθα ν' ἀναγγείλωμεν παρά τάς προόδους τῶν σχολείων, ὅθεν καί πάντοτε θέλομεν εὐχαρίστως ἀναγγέλλει τά τοιαῦτα, ἀφοῦ μάλιστα καί τοῦ παρόντος ἡ ἔκδοσις εἰς ἄλλο κυριώτερον δέν ἀποβλέπει, εἰμή εἰς τήν εὐκολωτέραν καί ταχυτέραν τῶν φώτων διάδοσιν εἰς τήν πατρίδα μας*». Σε άλλο φύλλο[83], επίσης, διαβάζουμε τα εξής: «*Κατά τόν ζῆλον καί τήν ἐπιμέλειαν τῆς Κυβερνήσεως πρός τήν κοινήν τῆς νεολαίας ἐκπαίδευσιν, ἀν οἱ συμπολῖται μας ὅλοι φρονῶσιν κατά τό τῆς ἐντολῆς καί πράσσωσι συνεισφέροντες ἕκαστος τήν κατά δύναμιν ὀλίγην, ἀλλά τακτικήν καί συνεχῆ συνεισφοράν, εἴμεθα ὑπερβέβαιοι ὅτι, ἐντός ὀλίγου καιροῦ, θέλομεν ἴδει ὅλα τά πρός τήν κοινήν ἐκπαίδευσιν μέσα Ν' αὐξηθῶσι διά τῆς διπλῆς βοηθείας καί συνδρομῆς τῶν πολιτῶν ἐνταυτῷ καί τῆς Κυβερνήσεως, καί τά διδακτικά ἥμων καταστήματα Ἑλληνικά καί Ἀλληλοδιδακτικά να πολλαπλασιάσθωσι πανταχοῦ, ὥστε ὀχί μόνον τά τῶν εἰς πόλεις κατοικούντων παιδιά να ἔχωσι πόθεν να διδάσκωνται τά ἀναγκαία εἰς τήν κατάστασιν τῶν τήν κοινωνικήν μαθήματα, ἀλλά καί τῶν χωρικῶν μας να μήν μένωσι καί αὐτά ἄμοιρα τῶν μαθημάτων κάν τῆς ἀναγνώσεως καί γραφής, τά ὁποία εἶναι τά πρῶτα βοηθήματα εἴς ἀνθρωπισμόν, εἰς τήν ἀνάπτυξιν τοῦ νόος, δηλ. καί εἰς τήν τῶν ἠθῶν ἐξημέρωσιν*». Ακόμα, η εν λόγω εφημερίδα στήριζε τον Κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια υποστηρίζοντας συχνά ότι οι αγώνες και οι στερήσεις των Ελλήνων ήταν αναγκαίες για την οικοδόμηση της εκπαίδευσης. Τέτοιο παράδειγμα

---

[82]Εφημερίδα *Αιγιναία*, Αίγινα, υπό Γ. Αποστολίδου Κοσμητού, 1/15 Μαρτίου 1831, σ. 1
[83]Στο ίδιο, σ. 4

διαβάζουμε στο εξής σημείο της εφημερίδας[84]: *«Ταῦτα καί οἵ Κυβερνῶντες καί οἵ κυβερνώμενοι καλῶς ἐννοοῦντες, συναγωνίζονται πρόθυμοι καί ἐκ τοῦ στερήματος καταβάλλοντες πρός τῆς παιδείας τήν ἀπόκτησιν»*.

Η εφημερίδα, επίσης, «*Ανεξάρτητος*» της Ύδρας από τις πρώτες κιόλας σελίδες της ξεκαθαρίζει ότι προτίθεται να διατηρήσει τον ανεξάρτητο χαρακτήρα της και προτρέπει τον ελληνικό λαό να διατηρήσει τα φιλελεύθερα φρονήματά του, όποιες κι αν είναι οι συνθήκες. Αξιοσημείωτο είναι να αναφέρουμε ότι η εφημερίδα αυτή εκτός από κάποιες αποφάσεις που εξέδιδε, έχοντας ως πηγή τη *Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος*, πολλές φορές επέμενε πολύ στο ζήτημα των ελεύθερων φρονημάτων που έπρεπε να διατηρούν οι Έλληνες. Χαρακτηριστικά στην εφημερίδα αυτή διαβάζουμε[85]: «*…ἀναφέρω τάς πράξεις ταύτας μόνον καί μόνον διά να ἀποδείξω πόσον ὁ ἐλεύθερος λαός ὁ αἰσθανόμενος τήν ἀξίαν τῆς ἐλευθερίας τοῦ, φοβεῖται μήπως καί κάνεις τήν βλάψῃ. Δέν ἐπαινω ὅμως τήν δημοκρατικήν ταύτην αὐστηρότητα, διότι ὑπό ὁποίαν δήποτε κυβέρνησιν ποτέ δέν πρέπει να περιορίζεται τό συλλογίζεσθαι, καί τό χειρότερο, να ὑπαγορεύωνται αιχειδυνομίαι…*» και αλλού[86] «*...Δέν εἶν ἄρα ἀξιοδάκρυτον, ὥστε οἱ Ἕλληνες, λαός τόσον οὐσιωδῶς γεννημένος διά να ζῇ ἐλεύθερος μᾶλλον παρά ταύτᾳ ἄλλον τῶν ἐπί γῆς οἱ Ἕλληνες, λέγω, να τυφλωθούν τόσον, ὥστε να συντρέχουν τούς φιλοδόξους σκοπούς ἀτόμων τινῶν, ζητούντων να τούς ὑποβάλουν ὑπό τήν αὐτογνώμονα τυραννίαν, διά να τούς ἐμποδίσουν ἀπό τοῦ να μάθωσι τέλος πάντων που ὑφίσταται ἀληθής ἐλευθερία...*». Η στάση της όμως απέναντι στην κυβέρνηση του Ι. Καποδίστρια ήταν θετική σε γενικές γραμμές, όπως μας φανερώνεται στα εξής γραφόμενα[87]: *«Ἡ ἐνεστῶσα κυβέρνησις δέν ηὗρε τι δημιουργημένον ἀλλά τά πάντα πρέπει ἀφ' αὐτῆς να δημιουργήσῃ. Τό ἐθνικόν ἐδαφικόν πλοῦτος, αἱ πρόσοδοι τῆς Ἐπικρατείας, ἡ ἐκπαίδευσις τῆς νεολέας, ἡ μερική καί ἡ κοινή ἀσφάλεια ὅλα παραμελούμενα εὑρίσκοντο εἰς τήν μεγαλητέραν ἀνωμαλίαν, ὅλα δε βλέπομεν τώρα να προβαίνωσιν με μεγάλα βήματα πρός τήν εὐταξίαν διά φρονίμων μέτρων καί διαταγῶν, καί διά τῆς ἐπιμονῆς τῆς Κυβερνήσεως εἰς τήν ἐκτέλεσίν τῶν»*.

Επομένως, οι εφημερίδες αυτές, που είχαν την έγκριση της κυβέρνησης, παρουσιάζουν την πιο εξιδανικευμένη όψη των μεταρρυθμιστικών κινήσεων του Κυβερνήτη και

---

[84]Στο ίδιο, σ. 52
[85]Εφημερίδα *Ανεξάρτητος*, Ύδρα, αρ. 27, 16/2/1828, σ. 2
[86]Στο ίδιο
[87]Στο ίδιο, σ. 142

προσπαθούν να διατηρήσουν ένα θετικό κλίμα εστιάζοντας στην ανάπτυξη και την ευημερία.

4.2. Μη φιλοκυβερνητικός τύπος

Στον μη φιλοκυβερνητικό τύπο εντάσσονται ένα περιοδικό και μια εφημερίδα που κυκλοφορούσαν εκείνη την περίοδο, το περιοδικό *«Η Ηώς»* του Εμμανουήλ Αντωνιάδη και η αντικαποδιστριακή εφημερίδα *«Ο Απόλλων»* του Αναστάσιου Πολυζωίδη.

Το περιοδικό *«Η Ηώς»*, αρχικά, ξεκίνησε ως ένα *«Σύγγραμμα περιοδικὸν ἀσχολούμενον περὶ τὴν φιλολογίαν, φιλοσοφίαν, περὶ τὰς ἐπιστήμας, τέχνας, γεωργίαν, ἐμπόριον καὶ τ.λ.π.»*[88]. Το πρώτο τεύχος έχει προαναγγελθεί από την 1 Φεβρουαρίου 1830 και ο συντάκτης Ε. Αντωνιάδης σκόπευε να συμπεριλάβει σε αυτό κείμενα και διατριβές σχετικά με τη διδασκαλία λογίων και κυρίως των δασκάλων του *Κεντρικού Σχολείου* της Αίγινας, το οποίο είχε ιδρυθεί. Αυτό όμως δεν κατέστη δυνατό, καθώς οι λόγιοι και οι δάσκαλοι δεν ανταποκρίθηκαν σε έναν επαρκή βαθμό. Έτσι, ο χαρακτήρας του περιοδικού άλλαξε γρήγορα και άφησε τον φιλολογικό χαρακτήρα του και το *Κεντρικό Σχολείο*, το οποίο είχε μία κεντρική θέση στην προαναγγελία της έκδοσης, ξεχάστηκε εντελώς όπως και ο εκπαιδευτικός χαρακτήρας του[89]. Η στάση πάντως του περιοδικού μέχρι και την έκδοση του τρίτου τεύχους ήταν φιλικά διακείμενη στις μεταρρυθμίσεις της κυβέρνησης και είναι πολλές οι περιπτώσεις που το περιοδικό απευθύνεται στον Ι. Καποδίστρια με επαινετικά λόγια[90]. Όμως, η κατά την άποψη του Αντωνιάδη αδιαφορία της κυβέρνησης για υποστήριξη του περιοδικού και η γενικότερη αδυναμία στήριξής του, καθώς βρέθηκε υπερχρεωμένος απέναντι στον Κουντουριώτη για την έκδοσή του, τον οδήγησε στο να μετατρέψει τον χαρακτήρα του περιοδικού σε καθαρά πολιτικό σε μια εποχή όμως που αρχίζει να εντείνεται η αντιπολιτευτική κίνηση απέναντι στην καποδιστριακή κυβέρνηση[91]. Τα προβλήματα που προέκυψαν, εξαιτίας των αυστηρών πολιτικών που υιοθέτησε ο Ι. Καποδίστριας απέναντι στην

---

[88]Κόκκωνας, 2010, *ό. π.*, σ. 14
[89]Στο ίδιο, σ. 18
[90]Στο ίδιο
[91]Στο ίδιο, σ. 19

ελευθεροτυπία, οδήγησαν τον Ε. Αντωνιάδη σε μια στάση αμυντική. Ο ίδιος, για τα φρονήματά του περί της ελευθεροτυπίας, στράφηκε κατά του Κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια, καταδικάστηκε και τελικά δικαιώθηκε. Στα τελευταία τεύχη που εξέδωσε παραλλήλιζε τον Ι. Καποδίστρια με τον Ναπολέοντα και προειδοποιούσε την κυβέρνηση ότι ο περιορισμός της ελευθεροτυπίας, που είχε επιβληθεί, θα μπορούσε να φανεί πολύ επιζήμιος για το μέλλον της και για τον ίδιο τον Κυβερνήτη[92]. Τελικά, η πώληση του περιοδικού αυτού άρχισε να φθίνει και ελλείψει συνδρομητών ήταν πλέον αδύνατο να κυκλοφορήσει άλλο τεύχος, παρά τις επίμονες προσπάθειες του Ε. Αντωνιάδη να κρατήσει το περιοδικό στη ζωή. Η παρέμβαση, τέλος, της αστυνομίας και η απαγόρευση, παρά τη δικαίωση του Ε. Αντωνιάδη από το δικαστήριο Πελοποννήσου να κυκλοφορήσει το περιοδικό του, θα μπορούσε να χαρακτηριστούν αυταρχικά στοιχεία από την πλευρά της κυβέρνησης[93].

Στη συνέχεια θα ασχοληθούμε με την εφημερίδα *«Ο Απόλλων»*, η οποία αρχικά θα εκδιδόταν στο Ναύπλιο αλλά μετά από παρέμβαση κυβερνητικών στελεχών και του διοικητή Ναυπλίας καθώς και την παρέμβαση αστυνομικών και στρατιωτών στο τυπογραφείο του Ε. Αντωνιάδη, όπου θα τυπωνόταν η εφημερίδα, τα φύλλα που είχαν ήδη μισοτυπωθεί και ήταν 608 στον αριθμό δεν κυκλοφόρησαν ποτέ[94]. Μετά λοιπόν την κατάσχεση της εφημερίδας *«Ο Απόλλων»* στο Ναύπλιο ο Ι. Καποδίστριας επιχειρεί, δημοσιεύοντας στη *Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος* φύλλα σχετικά με τις νίκες των ρωσικών στρατευμάτων κατά των Πολωνών, να διατηρήσει τον έλεγχο της πληροφόρησης και να αποτρέψει την κυκλοφορία ειδήσεων που είχαν να κάνουν με την εξέγερση ευρωπαϊκών λαών κατά των αυταρχικών καθεστώτων της Ευρώπης[95].

Μέσα, λοιπόν, σε ένα πολύ αρνητικό κλίμα, με τη συνέχιση αυταρχικών συμπεριφορών από την πλευρά της κυβέρνησης, η εφημερίδα *«Ο Απόλλων»* μετατρέπεται σε ένα σύμβολο επαναστατικό και μεταφέρεται η βάση της στην Ύδρα η οποία παρείχε περισσότερες εγγυήσεις, αλλά και τη βοήθεια των Κουντουριωτών που ήταν μια από τις πιο ισχυρές οικογένειες στο νησί[96]. Έτσι, στις 11 Μαρτίου 1931 φύλλα της εφημερίδας *«Ο Απόλλων»* ξεκινούν να διακινούνται κανονικά. Οι σφοδρές επιθέσεις προς το

---

[92]Στο ίδιο, σ. 22
[93]Στο ίδιο, σ. 26
[94]Λούκος, 2016, *ό.π.*, σ. 203
[95]Χρήστος Λούκος, *Η αντιπολίτευση κατά του Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια 1828-1831*, Ιστορική Βιβλιοθήκη Θεμέλιο, Αθήνα 1988, σ. 277
[96]Στο ίδιο, σ. 210

πρόσωπο του Ι. Καποδίστρια και της κυβέρνησης είναι συχνές και τολμηρές. Μάλιστα, η εφημερίδα για την κατάσταση της εκπαίδευσης αναφέρει τα εξής[97]: *«Τά Σχολεῖα εὑρίσκονται εἴς ἀθλιεστάτην κατάστασιν· πλήν τῆς Ἀλληλοδιδακτικῆς, καί μερικῶν κανόνων τῆς Γραμματικῆς τίποτε ἄλλο δε συγχωρεῖται να διδάσκεται εἴς αὐτά. Εἶναι τρόπος αὐτός τοῦ φωτισμοῦ; εἶναι δυνατόν να γεννηθῶσι καί να μορφωθῶσιν ἐντεῦθεν Πολῖται ἱκανοί να διευθύνουν τά κοινά πράγματα με τόν καιρόν; τό πολύ πολύ ειμπορούν να μορφωθούν Μηχαναί εὐπειθεῖς, ἀλλ' ὀχί ποτέ ἄνθρωποι νοήμονες. Ἡ Κορωνίς ὅλων τῶν Σχολείων εἶναι τό λεγόμενον Κεντρικόν εἰς Αἴγιναν, τοῦ ὁποίου ἡ φήμη ἔσυρε πάν αχοθεν τόσους νέους διψῶντας τά καλά· πόσον ὅμως ἔμειναν απατημένοι! ἤλπιζαν οἱ δυστυχεῖς ν' ἀκούσωσιν αὐτοῦ μαθήματα ὑψηλότερα, να ἀκούσωσι Ποιητάς Κλασσικούς Συγγραφείς, Φιλοσοφίαν κτλ. Ἀλλ' ἀντί τούτων υποχρεωθησαν ν' ἀκούσωσι Σοφιστῶν τῆς Ἀλεξανδρινῆς καί Βυζαντινῆς ἐποχῆς Αὐγοῦς, Τοῦ Πλάτωνος ἡ παράδοσις ἀπηγορεύθη αὐστηρά· τοῦ Πλάτωνος, εἰς τόν τόπον ὅπου ἐκφωνήσας τούς θείους καί ὑψηλούς στοχασμούς τοῦ· τοῦ Πλάτωνος, τόν ὁποῖον αγαπούσε καί αὐτός ὁ Τύραννος Διονύσιος, τοῦ Πλάτωνος, τόν ὁποῖον παραδίδουν καί τώρα καί οὐδέ ἔπαυσαν να παραδίδωσι τριακοσίους ἑβδομήκοντα ἑπτά χρόνους εἰς τήν καθέδραν τῶν Σουλτάνων. Ὦ Μακαρία Σκιά! Θεῖε Πλάτων! μή μή πρός Θεόν ἀγανακτήσῃς δι' αὐτήν τήν τολμηράν Ἱεροσυλίαν ἡ Ἑλλάς εἶναι καί θα μένει αἰωνίως πατρίς σου. Σύ εἶσαι καί θα εἶσαι πάντοτε τό καύχημα τῆς, Τά σημερινά Τέκνα τῆς, αἱ χρησταί ἐλπίδες τῆς, γνωρίζουν τήν ἀξίαν σου. Ἀν ὀχί δημοσίως πρός τό παρόν τήν ἰδίαν ὅμως δέν παύουν να σε αναγιγνώσκουν καί να αποστηθίζουν τούς μελιρρύτους καί θείους λόγους σοῦ.»*, Σε άλλο σημείο η εφημερίδα κατηγορεί την κυβέρνηση ότι *«καταδιώκει παρανόμως τήν τυπογραφική βιομηχανίαν ἀνατρέπουσα οὕτως ἱερά δίκαια δημόσια καί ἰδιωτικά»*[98]. Η εφημερίδα κατηγορούσε, ακόμα, τον Ι. Καποδίστρια ότι παρεμβαίνει στην εκπαιδευτική διαδικασία απαγορεύοντας τη διδασκαλία του Γοργία του Πλάτωνος, επιβάλλοντας συγκεκριμένους συγγραφείς και απαγορεύοντας το να γράφουν οι Έλληνες ελεύθερα την άποψή τους[99]. Η κατάσταση βγαίνει εκτός ελέγχου και στα τελευταία φύλλα της εφημερίδας η αντιπαράθεση παίρνει πολύ μεγάλη διάσταση.

Οι προσπάθειες του Ι. Καποδίστρια να απαγορεύσει την κυκλοφορία της εφημερίδας *«Ο Απόλλων»*, αυτή τη φορά με έδρα την Ύδρα, συνεχίζονται αλλά παρά τις

---

[97]Εφημερίδα *Ο Απόλλων*, σ. 22
[98]Στο ίδιο, σ. 34
[99]Στο ίδιο

παραινέσεις και τις απειλές οι εκδότες δεν ενδίδουν. Έτσι η κυβέρνηση αναγκάζεται να περιοριστεί και να βρίσκεται σε μια διαρκή επαγρύπνηση για να μη φτάσουν τα αντιπολιτευτικά φύλλα στις επαρχίες[100]. Ο λόγος που η εφημερίδα *«Ο Απόλλων»* δημιουργούσε μεγάλο πρόβλημα στον Ι. Καποδίστρια ήταν το γεγονός ότι με κάθε ευκαιρία επέρριπτε το βάρος της κακής κυβερνητικής πολιτικής στο ιδεολογικό επίπεδο του καθεστώτος της κυβέρνησης του Ι. Καποδίστρια και συγκεκριμένα στον βαθμό της αυταρχικότητάς του. Ακόμα, άλλη μια εφημερίδα που θα εμφανιζόταν ως ανεξάρτητη και θα είχε ως στόχο να ενημερώσει το εξωτερικό για τις υποθέσεις της εφημερίδας *«Ο Απόλλων»* ήταν ο *«Ειρηνικός»*, κάτι που δεν πραγματοποιήθηκε.

Είναι, επίσης, ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί ένα περιστατικό που εκτυλίχθηκε στις αρχές του 1831, καθώς πραγματοποιήθηκε μια μαζική αντίδραση από τη μεριά μαθητών του *Κεντρικού Σχολείου* της Αίγινας με αιτήματα που αφορούσαν τη βελτίωση των μαθημάτων και την αντικατάσταση δύο δασκάλων[101]. Αυτό από την πλευρά της κυβέρνησης του Ι. Καποδίστρια μεταφράστηκε ως στάση υποκίνησης από την αντιπολίτευση και φυσικά ως πράξη αχαριστίας προς το πρόσωπο του Κυβερνήτη που επιμελούνταν τη μόρφωσή τους. Γι' αυτό τον λόγο ο αστυνόμος Αίγινας έλαβε διαταγή να εξακριβώσει τους υποκινητές του «ανοσιουργήματος» και στη συνέχεια καταρτίστηκε μια ειδική επιτροπή από τον Μουστοξύδη, τον Κοκκώνη, τον Γεννάδιο και τον διοικητή Αίγινας Γιαννίτση, οι οποίοι πραγματοποιούσαν ανακρίσεις και εξασφάλιζαν τη μετάνοια των περισσότερων μαθητών, οι οποίοι υπέγραφαν ένα σχετικό έγγραφο προς την κυβέρνηση. Από τα ευρήματα, λοιπόν, προέκυψε ότι επτά μαθητές ήταν υπαίτιοι για τα γεγονότα και εκδιώχθηκαν από την Αίγινα παρά το ότι ο αστυνόμος της Αίγινας επεσήμανε ότι δεν είχε διαπιστώσει κάποια «ξένη σκευωρία» στην επανάσταση αυτή. Τον επόμενο καιρό η ένταση, όμως, κλιμακώθηκε πάλι και μαθητές τοιχοκόλλησαν ανώνυμα αντικυβερνητικά κείμενα και σάτιρες, κάτι που οδήγησε στη λήψη πιο αυστηρών αστυνομικών μέτρων. Η κίνηση, όμως, αυτή δεν έδειχνε τίποτα άλλο παρά αδυναμία της κυβέρνησης να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τους αντιπάλους της και κατ' επέκταση ο Κυβερνήτης Ι. Καποδίστριας έδειχνε πως άρχιζε να οδηγείται σε αδιέξοδα[102]. Συνεπώς, η ύπαρξη τέτοιων περιοδικών και

---

[100]Λούκος, 1988, *ό.π.*, σ. 277
[101]Στο ίδιο, σ. 283
[102]Στο ίδιο

εφημερίδων και η αντικυβερνητική στάση που είχαν δείχνει ότι οι κυβερνητικές πρακτικές του Ι. Καποδίστρια δεν ήταν πάντα αρεστές και ορθές.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοψίζοντας, λοιπόν, έχουμε να επισημάνουμε ότι οι μεταρρυθμίσεις του Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια στον χώρο της παιδείας ήταν πολλές και σημαντικές λαμβάνοντας κανείς υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες, που είχαν διαμορφωθεί στον ελληνικό χώρο μετά το ξέσπασμα της Επανάστασης και την απελευθέρωση της χώρας από τον τουρκικό ζυγό. Αρχικά, πρέπει να σταθούμε ιδιαιτέρως στο γεγονός ότι ο Ι. Καποδίστριας ήδη από τη θητεία του στην *Ιόνιο Πολιτεία* είχε αποκτήσει πολύ σημαντικές γνώσεις πάνω στα εκπαιδευτικά ζητήματα, καθώς είχε επιτελέσει Επιθεωρητής στα Σχολεία της Πολιτείας τα έτη 1802-1807. Οι γνώσεις και η κατεύθυνση που είχε πάρει φάνηκαν πάρα πολύ στο μετέπειτα έργο του ως Κυβερνήτης της Ελλάδας.

Με την έλευσή του, λοιπόν, ως πρωταρχικό στόχο έθεσε την ίδρυση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, τα οποία θα παρείχαν βασικές γνώσεις σε πρώτη φάση στη νεολαία της Ελλάδας και θα στηρίζονταν κυρίως στην *αλληλοδιδακτική μέθοδο*, η οποία ήταν ευρέως διαδεδομένη στον ευρωπαϊκό χώρο. Η θέση του *Ορφανοτροφείου* της Αίγινας, το οποίο ξεκίνησε ως ένα μέρος που θα συγκέντρωνε τα ορφανά παιδιά του πολέμου και εξελίχθηκε σε ένα σχολικό συγκρότημα με εξαιρετικούς δασκάλους και μαθητές, είναι εξέχουσα. Επίσης, όλα τα δημόσια σχολεία που ιδρύθηκαν παρείχαν μια πολύ ικανοποιητική εκπαίδευση και παρά τις ελλείψεις και τις αντιξοότητες που παρουσιάζονταν κατά καιρούς επιτέλεσαν σε ένα πολύ ικανοποιητικό βαθμό το έργο για το οποίο προορίζονταν. Είναι πολύ σημαντικό να αναφέρουμε σε αυτό το σημείο, επίσης, ότι χωρίς την ιδιωτική πρωτοβουλία και αρωγή ο Ι. Καποδίστριας δεν θα είχε πετύχει τόσα πολλά, παρά το όραμα και τα μεγαλεπήβολα σχέδια που είχε. Αξιομνημόνευτη, ακόμη, είναι και η βοήθεια που ήρθε από το εξωτερικό είτε με την μορφή χρημάτων ή δωρεών εγχειριδίων. Έτσι, ο χαρακτήρας που απέκτησε η εκπαίδευση ήταν δημόσιος, καθώς παιδιά των κατώτερων τάξεων μπορούσαν να συμμετέχουν σε αυτή αλλά και πρακτικός, καθώς πολλά σχολεία παρείχαν τεχνικές γνώσεις, με τις οποίες οι μαθητές θα μπορούσαν να ασκούν επαγγέλματα πρακτικού χαρακτήρα, όπως παραδείγματος χάριν η *Γεωργική Σχολή*. Επιπροσθέτως δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε τη συμβολή του Ι. Καποδίστρια και της κυβέρνησής του στη δημιουργία σχολείων θηλέων, τα οποία έστω και σε μικρό βαθμό έδιναν τη δυνατότητα σε κορίτσια να μορφωθούν.

Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που συγκέντρωνε η ελληνική εκπαίδευση στα χρόνια του Ι. Καποδίστρια επικεντρώνονται κυρίως στα χριστιανικά ήθη και ιδεώδη, στην αρχαία ελληνική γραμματεία, η οποία αποτελούσε και το βασικό πρόγραμμα σπουδών, αλλά και σε μαθήματα πρακτικής φύσεως όπως η ξυλουργική, η υποδηματοποιία, η ιχνογραφία, η αρχιτεκτονική κ.ά. Η επιμονή, όμως, και το ενδιαφέρον του Ι. Καποδίστρια για την παιδεία δε φαίνεται μόνο από τα παραπάνω. Ο ίδιος επιδείκνυε μια αυστηρότητα απέναντι στις παραδόσεις των μαθημάτων και απέφευγε να επιτρέπει στα σχολεία της χώρας να διανύουν μεγάλες περιόδους εκπαιδευτικής αδράνειας, επιβάλλοντας ακόμη στις αργίες και στις γιορτές την πραγματοποίηση μαθημάτων.

Επιπροσθέτως, οι αρχικές εξαγγελίες του Ι. Καποδίστρια για τη δημιουργία σχολείων σε κάθε μεριά της Ελλάδας επαληθεύτηκαν και αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι και στην Πάτρα ιδρύθηκε αλληλοδιδακτικό σχολείο αρρένων, το οποίο αποτελούσε πρωτοτυπία για την εποχή, καθώς ήταν το πρώτο σχολείο που είχε δημόσιο χαρακτήρα.

Το έργο, λοιπόν, του Ι. Καποδίστρια στην εκπαίδευση κρίνεται θετικά και αρνητικά, αφού κάποιες εφημερίδες τον υποστήριζαν φανερά και κάποιες άλλες τον κατέκριναν σφόδρα. Πιθανότατα η αυστηρότητα και η «αυταρχικότητά» του απέναντι στην ελευθεροτυπία οδήγησε πολλούς στο να αναπτύξουν μια αντικαποδιστριακή πολιτική και να την εκφράσουν μέσω του Τύπου. Έτσι, στο στόχαστρο των επικρίσεων αυτών βρέθηκε πολλές φορές και η εκπαιδευτική πολιτική που ασκούσε, παρά το γεγονός ότι από άλλους το έργο του αυτό εκθειαζόταν.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Επιλογικά, μπορούμε να πούμε ότι σε γενικές γραμμές το έργο του Ιωάννη Καποδίστρια στο κεφάλαιο της παιδείας ήταν επιτυχημένο και αυτό φαίνεται από τον αριθμό των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων που είχε αυξηθεί ραγδαία, αλλά και από το επίπεδο της εκπαίδευσης που βελτιώθηκε σημαντικά. Το έργο αυτό ήταν αναμφισβήτητα κοπιώδες και γι' αυτό πολλές φορές γίνονταν λάθη ή υπήρχαν παραλείψεις. Όμως, αυτό που κρατάει κανείς είναι ότι ο Ι. Καποδίστριας παρόλο που δεν είχε μεγαλώσει στην Ελλάδα, εντούτοις θέλησε να διατηρήσει τους θεσμούς που υπήρχαν στη χώρα και να μη διαταράξει τις ισορροπίες έχοντας ως κύρια επιδίωξη την ανάπτυξή της. Σίγουρα η αυστηρότητα των αποφάσεών του, που ενδεχομένως σκόπευαν στη διατήρηση των ισορροπιών, του στοίχισαν καθώς απέκτησε σημαντικούς και πολλούς αντιπάλους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γελαδάκη, Σόνια, *Προσπάθειες δόμησης συγκεντρωτικού εκπαιδευτικού συστήματος κατά την καποδιστριακή περίοδο, Συγκλίσεις και αποκλίσεις στο τμήμα Αχαΐας*, Ζ΄ Διεθνές Συνέδριο Εταιρείας Πελοποννησιακών Σπουδών, Σεπτέμβριος 2005, Πάτρα

Cowen, Robert, Kazamias Andreas, *International Handbook of Comparative Education*, Springer, Netherlands 2009

Δαφνής, Γρηγόριος, *Ιωάννης Α. Καποδίστριας. Η γένεση του ελληνικού κράτους*, Ίκαρος, Αθήνα 1976

Ευαγγελίδης, Τρύφων, *Ιστορία του Ιωάννου Καποδιστρίου, Κυβερνήτου της Ελλάδος (1828-1831)*, Ζανουδάκης, Αθήνα 1894

Καποδίστριας, Ιωάννης, *Προς την Δ' Εθνικήν των Ελλήνων συνέλευσιν*. Ο Κυβερνήτης της Ελλάδος, Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα 1829

Καραφύλλης, Αθανάσιος, *Νεοελληνική εκπαίδευση-Δύο αιώνες μεταρρυθμιστικών προσπαθειών*, Κριτική, Αθήνα 2013

Κόκκωνας, Ιωάννης, Οι *μαθητές του Κεντρικού Σχολείου* (1830-1834), Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα 1997

Κόκκωνας, Ιωάννης, *Η Ηώς (1830-1831) και ο Εθνικός* (1832). Τεκμήριον 9-Επιστημονική Επετηρίδα του Τμήματος Αρχειονομίας και Βιβλιοθηκονομίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Αργολική Αρχειακή Βιβλιοθήκη Ιστορίας & Πολιτισμού, Κέρκυρα 2010

Κοντονή, Άννα, *Το Νεοελληνικό Σχολείο και ο Πολιτικός ρόλος των Παιδαγωγικών συστημάτων*, Βασίλης Δημουλίνος (επιμ.), Κριτική, Αθήνα 1997

Κούκκου, Ελένη, «Η Παιδεία από το 1828-1831», στο: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τμ. ΙΒ΄, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975

Λούκος, Χρήστος, *Η αντιπολίτευση κατά του Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια 1828-1831*, Ιστορική Βιβλιοθήκη Θεμέλιο, Αθήνα 1988

Λούκος, Χρήστος, *Η δίωξη της Εφημερίδας «Ο Απόλλων»*, 2016

Πρασσά, Αννίτα, «Κατευθύνσεις και προοπτικές της εκπαιδευτικής πολιτικής του πρώτου Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια *(1828-1831)*», στο: Γ. Γεωργής (επιμ.), *Ο κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας Κριτικές προσεγγίσεις και επιβεβαιώσεις*, Καστανιώτης, Αθήνα 2015

Σκλαβενίτης, Τριαντάφυλλος, *Η τυπογραφία στο νέο ελληνικό κράτος 1828-1884*, Βουλή των Ελλήνων, 2000

Τζανάκος, Νικόλαος, *Ιωάννης Καποδίστριας: Ο ιδρυτής της Νέας Πάτρας*, Το Δόντι, Πάτρα 2010

Pappas, John, *Περί Παιδείας Παρακαταθήκη Ιωάννου Καποδίστρια*, Κείμενα Ι. Καποδίστρια 1806-1831 περί Ιδιογενούς Παιδαγωγίας των Ελλήνων, 2018, Διαθέσιμο από https://www.academia.edu/36536290/The_Kapodistrian_Legacy_on_Education (δημοσιεύτηκε στις 7/5/2018)

Woodhouse, Chris, *Καποδίστριας Ο θεμελιωτής της Ανεξαρτησίας της Ελλάδας*, (μτφρ.) Μ. Αργυροπούλου, Μίνωας, Αθήνα 2020

Δημοσιευμένες πηγές

Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας 1821-1832, τμ. 21, Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων, 2008

Αρχείον Ιωάννου Καποδίστρια, τμ. Α΄, Κωνσταντίνος Δαφνής (επιμ.), έκδοση: Εταιρεία Κερκυραϊκών Σπουδών, 1976

Επιστολαί Ι. Α. Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος, τμ. 3, Αθήνησιν: Ἐκ τῆς Τυπογραφίας Γ. Χαρτοφύλακος, 1843

Επιστολαί Ι. Α. Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος, τμ. 4, Αθήνησιν: Ἐκ τῆς Τυπογραφίας Γ. Χαρτοφύλακος, 1843

Αρχειακές πηγές

Γενικά Αρχεία του Κράτους, *Καποδιστριακό Αρχείο*, 1830

Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, Αθήνα: εκ της Εθνικής Τυπογραφίας,1829

Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, Αθήνα: εκ της Εθνικής Τυπογραφίας, 1830 (ανακτήθηκε από Μουσείο Τύπου Ε.Σ.Η.Ε.Π.Η.Ν.)

Εφημερίδες

Εφημερίδα *Αιγιναία*, Αίγινα, 1831

Εφημερίδα *Ανεξάρτητος*, Ύδρα, 1827-1829

Εφημερίδα *Ο Απόλλων*, Ύδρα, 1831 (ανακτήθηκε από Μουσείο Τύπου Ε.Σ.Η.Ε.Π.Η.Ν.)